

Pleidooi voor een gezinsbeleid ingebed in een breder sociaal beleid

Gezinnen in Vlaanderen over hoe de overheid hun gezin beter zou kunnen ondersteunen.

Auteur: Barbara Demeyer (Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin)

1 INLEIDING

De gezinsenquête is een schriftelijke enquête bij gezinnen met kinderen tussen 0 en 25 jaar met vragen over de thema's gezinsvorming en gezinsontbinding, opvoeding en de combinatie gezin, zorg en werk. Ook het welbevinden komt aan bod. Deze bevraging, in opdracht van het Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, vond een eerste maal plaats in 2016 en werd voor een tweede maal hernomen in 2021.

De focus ligt op hoe ouders hun gezinsleven zelf ervaren. Zo wordt er gepeild naar hoe ouders hun gezin zien, hoe ze de relatie met de partner ervaren en hoe ze de opvoeding van de kinderen beleven. Er wordt gepeild naar hoe ze gezin en arbeid combineren, alsook of ze zorg opnemen voor iemand met specifieke zorgnoden. Voor elk van de voornoemde thema's wordt bevroegd welke ondersteuning men al gebruikte, in welke mate men zich geholpen voelt en welke ondersteuning men nog wenst.

Op deze manier sluit de gezinsenquête nauw aan bij het decreet preventieve gezinsondersteuning¹ dat tot doel heeft het welbevinden van aanstaande ouders en gezinnen met kinderen en jongeren te bevorderen door hen te ondersteunen op het gebied van welzijn en gezondheid, zodat voor ieder kind en jongere maximale gezondheids- en welzijnswinsten worden gerealiseerd.

In dit rapport worden de antwoorden op de tweeledige slotvraag uit de gezinsenquête 2021 geanalyseerd. Na een methodologische duiding volgt de thematische analyse van de antwoorden. Tot slot volgt een algemeen besluit en de beleidsaanbevelingen.

---

¹ [Decreet houdende de organisatie van preventieve gezinsondersteuning \(vlaanderen.be\)](https://vlaanderen.be)

2 METHODOLOGIE

2.1 KWALITATIEVE DATA-ANALYSE

2.1.1 Vraagstelling

De gezinsenquête 2021² is een schriftelijke postenquête bij gezinnen met kinderen tussen 0 en 25 jaar met vragen over de thema's gezinsvorming en gezinsontbinding, opvoeding en de combinatie gezin, zorg en werk. Ook het welbevinden komt aan bod. Aan het einde van het vragenboekje van de gezinsenquête 2021 wordt er gepolst naar manieren waarop de overheid het gezin van de respondent nog beter zou kunnen ondersteunen aan de hand van de hoofdvraag (V88a): *'Op welke manier zou de overheid uw gezin nog beter kunnen ondersteunen?'* en de bijvraag, zoals gebruikelijk is op het einde van een enquête (V88b): *'Is er verder nog iets dat u graag kwijt wilt?'*

Deze slotvraag geeft de respondenten de kans om datgene wat ze eerder in het vragenboekje nog niet kwijt konden, alsnog mee te geven. Zo vormt de inhoud van deze antwoorden een aanvulling op de andere rapporten³, die deze gezinsenquête genereert. Deze werkwijze werd ook gehanteerd bij de eerste afname van de gezinsenquête in 2016⁴. De analyse van de slotvraag in 2016 is te raadplegen in: Adriaens E., Emmery K. & Luyten D. (2018). *Gezinsenquête 2016: Hoe kan de overheid gezinnen beter ondersteunen?* www.gezinsenquête.be

De respons op de gezinsenquête bedraagt 3.323 ingevulde vragenboekjes, waarbij 1.256 mannen (37,8%) en 2.067 vrouwen (62,2%) antwoordden. De respons op de slotvraag bedraagt 2.463 inhoudelijk bruikbare antwoorden. Dit is een respons van 37%. Opgedeeld naar de twee subvragen geeft dit de volgende responsgraad: V88a telt 1.821 (27,4%) inhoudelijk bruikbare antwoorden en V88b telt er 642 (9,7%). Antwoorden zoals 'ik weet het niet', 'geen idee', 'niets', of blanco's of leestekens zoals o.a. een vraagteken worden niet in de analyse meegenomen.

2.1.2 Codering en analyse

De slotvraag in deze schriftelijke postenquête biedt de respondent een open antwoordveld aan. De inhoud van de antwoorden zijn woorden en zinnen, die als kwalitatieve data kunnen geduid worden. Er wordt dan ook voor een kwalitatieve data-analyse geopteerd, gebaseerd op een thematische codering (Harding, 2019).

Uit een eerste lezing blijkt al gauw dat de antwoorden op de eerste deelvraag tekstueel en inhoudelijk nauw verwant zijn aan de antwoorden op de tweede deelvraag. Daarom wordt ervoor geopteerd om deze antwoorden samen te voegen tot één geheel. In totaal worden dus 2.637 antwoorden gecodeerd. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van NVIVO 12 als ondersteunend softwarepakket.

De antwoorden die de respondenten geven, zijn globaal genomen eerder kort en punctueel van aard. Een deel van de respondenten antwoorden onder de vorm van een woord of een korte zin. Een ander deel van de respondenten gaat meer uitvoerig in op het antwoord en besteedt hieraan meerdere zinnen.

---

² Voor een meer uitvoerige methodologische duiding: Audenaert, V. (2022). *Gezinsenquête 2021: Methodologisch rapport*. Vlaamse overheid, Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, Brussel.

³ [Gezinsenquête 2021: Gezinnen in Vlaanderen in beeld! | Departement Zorg \(departementwvg.be\)](https://www.vlaanderen.be/gezins-enquête-2021-gezinnen-in-vlaanderen-in-beeld)

⁴ [Rapporten en cijfers 2016 | Departement Zorg \(departementwvg.be\)](https://www.vlaanderen.be/rapporten-en-cijfers-2016)

De antwoorden worden vervolgens in een tweede lezing op een systematische wijze gelezen en gecodeerd.⁵ Dit betekent dat in de antwoorden een thematische ordening wordt aangebracht aan de hand van toegekende codes. Deze codes worden inductief afgeleid uit de inhoud van de antwoorden. Een 20-tal antwoorden konden niet aan een categorie worden toegekend omwille van taalkundige onduidelijkheid.

Vervolgens worden een aantal van deze codes in een derde lezing nog verder inhoudelijk verfijnd, wanneer in de antwoorden sub-thema's verschijnen. Finaal wordt aan elk antwoord minstens één code gegeven. Een aanzienlijk deel van de antwoorden krijgt meer dan één code toegekend, met name twee of drie codes. Het betreft hier dus een thematische codering waarbij de antwoorden op inductieve wijze een bepaalde ordening of indeling verkrijgen.

2.1.3 Rapportage

Vervolgens wordt een inhoudelijke duiding per code uitgeschreven. Ook wordt aangegeven hoeveel unieke antwoorden deze code bevat. Om de lezer een goed beeld van de inhoud te bieden, worden steeds meerdere antwoorden per code in het rapport opgenomen. Het taalgebruik van de respondent wordt behouden in de weergave van de antwoorden, tenzij schrijffouten of kleine aanpassingen in het licht van de leesbaarheid. Ook zijn er respondenten die deze vraag in het Frans of in het Engels beantwoorden. Aangezien aan antwoorden meerdere codes kunnen worden toegekend, kan het voorkomen dat eenzelfde antwoord onder verschillende thema's terugkomt. Dit wordt omwille van de vlotte leesbaarheid van de tekst echter tot een minimum beperkt.

Belangrijke maatschappelijke ontwikkelingen hebben mogelijks invloed gehad op de frequentie en de aard van de antwoorden. Voor een goede interpretatie is het daarom belangrijk om het tijdstip van de afname van de gezinsenquête voor ogen te houden. De afname vond plaats tussen maart en mei 2021. Dit betekent dat de bevraging plaatsvond één jaar na het begin van de coronapandemie en de bijbehorende maatregelen. Dit moment van afname valt ook samen met het nieuws over de eerste goedgekeurde vaccins en het begin van de vaccinatiecampagne, die begint bij de meest kwetsbare personen. In de thematische analyse komt dit thema dan ook terug. Het thema van energie en nutsvoorzieningen komt ook aan bod, maar hier dient opgemerkt dat de antwoorden geformuleerd werden één jaar voor het begin van de energie- en inflatiecrisis ten gevolge van de oorlog in Oekraïne. Toen al leefde dit thema onder de bevolking.

Om de volgorde van de thema's te bepalen wordt een afweging gehanteerd tussen enerzijds het kwantitatieve aantal antwoorden en de inhoudelijke samenhang van thema's anderzijds. Thema's die veel respondenten in hun antwoorden opnemen worden met voorrang besproken. Thema's die in een laag aantal antwoorden aan bod komen, worden als laatste besproken. Tot slot worden ook die antwoorden gebundeld die een reflectie inhouden op het invullen zelf van deze schriftelijke enquête.

2.2 KWALITEITSBEWAKING

Een ruim samengestelde stuurgroep⁶ staat mee in voor de kwaliteitsbewaking van de gezinsenquête 2021. In het bijzonder voor dit rapport worden twee externe experts als reviewers betrokken: Kathleen Emmerly en Gianni Loosveldt, beiden docent aan de Odisee Hogeschool en verbonden aan het Kenniscentrum Gezinswetenschappen.

---

⁵ Codeerschema in bijlage.

⁶ Zie www.gezinsenquête.be voor een up-to-date lijst van de leden.

3 THEMATISCHE ANALYSE

In dit deel staat de thematische analyse van de kwalitatieve antwoorden op de open slotvraag V88 van de gezinsenquête centraal. Achtereenvolgens komen de volgende thema's aan bod: belastingen, inkomen en uitkeringen, nutsvoorzieningen, arbeid, gezinsleven, welzijn en gezondheid, onderwijs en vorming, vrije tijd, sport en cultuur, wonen, vervoer en mobiliteit, leefmilieu, justitie en juridische bijstand, migratie, religie, coronavirus COVID-19, relatie met de overheid en feedback op de enquête.

3.1 BELASTINGEN

De respondenten geven 380 antwoorden die kunnen gecodeerd worden onder de hoofding belastingen. Dit is het onderwerp dat met de hoogste frequentie wordt vermeld van alle onderwerpen.

3.1.1 Minder belastingen betalen

De centrale boodschap die de respondenten geven is dat ze vinden dat 'minder belastingen moeten betalen' een goede manier is waarop de overheid hen nu kan ondersteunen. In het bijzonder vinden de loontrekkenden dat zij nu vooral (te) veel belastingen dienen te betalen.

Wie werkt, moet beloond worden --> nu worden we vaak gestraft. Lijkt mij soms makkelijker, niet werken --> sociale woning --> kosten voor de eigenaar. Als werker en eigenaar, massa belastingen. Ook nadat je sterft.

Minder belastingen --> hoe meer je werkt hoe meer je betaalt. De overheid zou de middenklasse wat minder geld mogen afnemen. De helft van ons inkomen gaat namelijk naar 'vadertje' staat! De werkende mens wordt gestraft om te werken.

Door het belasten van arbeid en loon ervaren een aantal respondenten een spanningsveld ten aanzien van personen die niet werken.

Hogere activering van de niet-werkenden + misbruik hiervan actief opsporen om zo belastingdruk te verlagen voor de werkenden. Belasting op arbeid verlagen zodat wie werkt meer overhoudt en wie niet werkt minder krijgt.

Naast of in aanvulling op een mindering van belastingen op arbeid lezen we in de antwoorden meerdere domeinen waarop een mindering van belasting als een ondersteunende maatregel zou worden ervaren. Hierbij kan het gaan om belastingaftrek, belastingvermindering of een belastingkrediet. Respondenten maken hierin zelf geen onderscheid. Respondenten vermelden concreet een verlaging van belasting op brandstof en auto's, op nutsvoorzieningen zoals water, gas en elektriciteit, op voedsel, op dienstencheques, op kinderopvang, op niet-medische beroepen (zoals kappers) en op de aankoop van een woning.

Belastingverlagingen op energie en wonen.

Belastingverlaging, lagere taxen op brandstof en auto.

Minder taks op voeding.

Minder belastingen heffen, zeker op basisbehoeften zoals water, elektriciteit en gas.

Niet medische contactberoepen --> kappers aan 6% btw laten werken.

Terugbetaling dienstencheques hoger in belastingen. Kinderopvang idem.

Onroerende voorheffing afschaffen, is al moeilijk genoeg om huis aan te kopen.

Een aantal respondenten geven aan dat ze de belastingen op erfenis, onder de vorm van successierechten, te hoog vinden.

Dat het een schande is bij het overlijden, dat er successierechten moeten betaald worden.

Aflassen belastingen erfenisrechten en successierechten --> moderne Robin Hood!! Overheid is geen rechtmatige eigenaar, maar eist dit op!!!

Schandalig hoge successierechten betaald op nalatenschap broer (2de lijn). De torenhoge successierechten brachten ons (even) in financiële moeilijkheden!!! Veel te hoog en moeten worden betaald op een moment dat er nog geen duidelijkheid is over de (eventuele) opbrengst van verkoop van onroerend goed.

Voor de volledigheid dient vermeld dat er één respondent bevestigt dat er veel belastingen dienen te worden betaald, evenwel met als return een sterke sociale zekerheid.

Wij betalen veel belastingen, maar we leven ook goed. Sociale zekerheid is top.

3.1.2 Belasting arbeid versus kapitaal

Verskillende respondenten vragen een belastingvermindering op arbeid en beargumenteren dit vanuit een ethisch perspectief. Ze vinden dat de overheid meer dan nu het geval is, dient te kiezen voor het belasten van kapitaal. Door het belasten van de winsten van grote bedrijven en van grootkapitaal kan de overheid volgens hen ook inkomsten verwerven. Dit wordt door deze respondenten als een eerlijker systeem beschouwd.

Door een eerlijker belastingsysteem in te voeren. Belastingen op vermogen en minder op dagdagelijkse basisbehoeften!

Lagere belastingen op arbeid en loon. Hogere belastingen op winst/kapitaal.

Miljoenenbelasting invoeren!

Door belastingen voor gezinnen te verminderen en hogere belastingen op te leggen aan grootverdieners en rijken een vermogensbelastingen op te leggen. Haal het geld waar het is!

Eerlijke fiscaliteit!! (belasting en dividenden, rijkentaks, e.d.).

Meer belastingen innen op grote vermogens! Altijd de werkende middenklasse die betaalt!

3.1.3 Fraudebestrijding en efficiëntere overheid

Tot slot wordt door een respondent het verwerven van meer inkomsten door de overheid door betere fraudebestrijding voorgesteld. Ook het voeren van een efficiënter overheidsbeleid wordt als een besparende maatregel aangehaald.

Minder belastingen door betere fraudebestrijding en efficiënter overheidsbeleid.

3.1.4 Alleenstaande ouders

Een subgroep van respondenten die dit thema naar voren schuiven zijn de éénoudergezinnen. Zij vragen om meer rekening te houden met alleenstaande ouders door bv. een belastingvermindering toe te kennen of bepaalde tegemoetkomingen bij nutsvoorzieningen.

Ben alleenstaande ouder en er mogen, ongeacht het inkomen, meer fiscale vrijstellingen komen. Het is een hele opgave geweest om mijn kind groot te brengen (zowel financieel als organisatorisch).

Minder belastingen voor alleenstaande ouders!! Gelieve rekening te houden met alleenstaande ouders die wel de moeite doen om voltijds te werken om alle rekeningen te betalen, wat belastingvermindering/-voordeel bij energie- en waterfactuur te voorzien!!!

De grondlasten verminderen = alleenstaande mama + 1 kind = de volle pot betalen. Meer kijken voor alleenstaanden.

Door de belastingen wordt er geen rekening gehouden als alleenstaande, ook al blijven alle vaste kosten (water, elektriciteit, verwarming) hetzelfde. Een extra korting zou veel verschil geven.

Eerlijkere belastingen voor alleenstaanden vb. gemeenten, provincie.

Financiële steunmaatregelen voor singles op energiefactuur. Eventueel groter bedrag lening kunnen inbrengen in belastingen als single. Lager tarief voor stad, provinciebelastingen, ...

3.1.5 Scheiding

In het geval van een scheiding wordt voorgesteld om het ten laste nemen van kinderen voor beide ouders mogelijk te maken.

Bij verschillende verblijfsplaatsen van kinderen beide ouders het belastingvoordeel toekennen.

3.1.6 Zelfstandigen

Een andere groep, wel minder in aantal antwoorden, zijn de (kleine) zelfstandigen. Ook bij hen leeft sterk de vraag naar een belastingvermindering.

Minder sociaal lasten voor zelfstandigen. Minder belastingen voor ondernemingen.

Zelfstandigen betalen veel te veel belastingen voor de tijd en energie die ze in hun werk steken. Mijn man en ik zijn beiden zelfstandig en wij hebben beiden het gevoel alleen te werken om belastingen te betalen. Kleine zelfstandigen zijn altijd de dupe.

Door minder belastingen te heffen op zelfstandig werk. Mijn man houdt ondanks zijn harde werk niet voldoende over vind ik.

Door het sociaal statuut van zelfstandigen te verbeteren; als freelancer is er weinig buffer of vangnet om tegenslagen op te vangen.

Als zelfstandige werken wij vele uurtjes en worden daardoor ook veel meer belast op alles en liggen de sociale bijdrage en bedrijfsvoorheffing zeer hoog! Waardoor we uiteindelijk soms bijna niets meer overhouden.

Sociale bijdrage zelfstandigen neemt een grote hap uit het budget.

Als zelfstandigen is het voor ons een uitdaging om 4 x jaar bijna je volledige loon een sociale lasten te moeten geven. We hebben nu net een herberekening gehad en moeten meer dan 8000 euro betalen. Die hebben we niet zomaar klaarliggen.

Minder belasten v/d zelfstandigen. Zelfstandigen meer ondersteunen op financieel vlak. Het zijn tenslotte deze mensen die de Belgische economie draaiende hield. Ook meer steun voor de thuisblijvende man/vrouw. De partner die achter de zelfstandige staat.

3.1.7 Varia

Ook wil een respondent de situatie van grensarbeiders in het bijzonder onder de aandacht brengen, als zijnde nadelig qua belastingregeling.

Betere fiscale regeling voor grensarbeiders zodat ook zij in aanmerking komen voor belastingvermindering zoals vb. voor poetshulp.

Tot slot zijn er twee respondenten die een particuliere situatie inbrengen. Een eerste situatie betreft het belasten van een tweede woonst die tevens als zorgwoning voor ouders dienst doet. De tweede situatie betreft de belasting (via btw) op de grafsteen van een overleden zoon.

Minder belastingen op tweede woonst. Is niet altijd een luxe! 2de woning is samen gekocht met mijn zus zodat mijn grootouders daar kunnen wonen, geen huur betalen en kunnen rondkomen met hun pensioen!

21% belastingen voor grafsteen van mijn overleden zoon (schandalig).

3.2 INKOMEN, LOON EN UITKERINGEN

In 284 antwoorden komt het onderwerp inkomen of uitkering voor.

3.2.1 Meer inkomen, minder uitgaven

In het algemeen geven deze respondenten aan dat de eerste wijze waarop de overheid hen kan ondersteunen is door hun financiële positie te verbeteren, hetzij door meer financiële inkomsten hetzij door het verlagen van de uitgaven.

Financieel.

Soms een beetje financieel hulp te geven want ik heb niks van inkomen.

We kunnen al onze rekeningen betalen, maar voordat de maand voorbij is zijn we leeg.

On aimerait bien que le gouvernement nous aide financièrement car dieu seul sais comment on fais pour arriver la fin du mois merci.

Extra ondersteuning bij lage inkomens zoals sociaal tarief voor huishoudelijke uitgaven.

Les factures trop élevés.

Minder factuur betalen.

Het 'gewone' leven kost toch veel geld!!

Wij werken alle twee fulltime, nooit worden wij beloond om wat we doen. In alles moeten wij het meest betalen waardoor het niet gemakkelijk is om iets te sparen. Hoge studies van 2 kinderen x sport. Als wij willen sparen, mogen we niet op reis ... de werknemers worden gestraft.

Streven naar een goed inkomen voor elk gezin, hoe die omstandigheden ook zijn, zou een goede zaak zijn.

Eén respondent geeft aan momenteel geen financiële moeilijkheden te kennen omwille van goede sociale maatregelen op het vlak van inkomen, onderwijs en huisvesting.

Ik heb al steun van de overheid: verhoogd kindergeld, verhoogde tegemoetkoming ziekenfonds, studietoelage, aankoop sociale woning. Ben hier wel heel blij om want hierdoor zit ik nu niet meer in financiële problemen.

Twee respondenten geven aan dat een financiële vergoeding wenselijk is voor hun onbetaalde arbeid als huisvrouw. Ook dit zijn eerder uitzonderlijke stemmen onder de respondenten.

De huis(moeders) financieel ondersteunen, zij zorgen optimaal voor het gezin dus zorg, opvoeding, ondersteuning, onderhoud etc., waardoor partner en kinderen een zo fijn mogelijke thuisbasis hebben waar rust en gezondheid heerst.

Financieel huisvrouw.

Een respondent geeft aan in het kader van schuldbemiddeling over (te) weinig inkomsten te beschikken.

Wij (ik en mijn zoon) krijgen 500 euro/maand van de schuldbemiddelaar en is echt moeilijk voor leven.

3.2.2 Alleenstaande ouders

In het bijzonder vragen alleenstaande ouders bijkomende financiële (en/of praktische) ondersteuning.

Alleen, zonder partner, de kids opvoeden is toch niet écht leuk en kost veel geld! En dan ben ik gezegend met lieve kids!

Een tegemoetkoming in vaste kosten voor alleenstaande ouders.

Andere tarieven voor eenoudergezinnen, zeker als ze geen alimentatie krijgen.

Extra steun, financieel of fiscaal, voor alleenstaande ouders, ook als de kinderen daar niet zijn ingeschreven, maar wel de helft van de tijd doorbrengen.

Eenoudergezinnen worden altijd vergeten. Kijken wie het echt nodig hebben. Is het loon OK dan 0 steun, maar je wilt niet weten wat men daarvoor moet doen. Ik heb mijn hele leven belastingen betaald en veel. Nooit 1 dag geen werk gehad. Ik krijg niets als 1 ouder. Maar zovelen nooit 1 Euro belastingen betaald, zelfs nooit gewerkt, zij krijgen alles.

Heb mijn pensioensparen opgevraagd om de facturen te betalen, aangezien ziekte-uitkering en stempelgeld vorig jaar niet uitbetaald werd (veel te laat, na 6 maanden). Vader van mijn zoon betaalt al 5 jaar geen onderhoudsgeld, DAVO nog steeds niks van vernomen. Men moet zelfs na zware operatie [voor] alles alleen een plan trekken. Heb het ermee gehad allemaal.

Er mag aandacht gegeven worden aan hardwerkende alleenstaande ouders die niet willen profiteren, maar soms wel wat ondersteuning nodig hebben om alles geregeld en gepland te krijgen.

3.2.2.1 Voorstellen ter verbetering

Zij beargumenteren vanuit hun alleenstaand ouderschap dat ze nood hebben aan extra financiële ondersteuning vanuit de overheid om hun gezinsleven mee mogelijk te maken. Deze extra ondersteuning kan verschillende vormen aannemen:

- Goedkopere tot gratis kinderopvang
- Goedkopere of betaalbare huishoudelijke hulp (poets, strijk, ...)
- Sociaal tarief voor nutsvoorzieningen zoals water, gas en elektriciteit
- Sociaal tarief voor TV en internet

Alleenstaanden zouden meer voordelen moeten hebben zoals verlaging btw op facturen, als je een huis hebt betaal je evenveel kadastraal inkomen als met 2 mensen.

Gratis opvang, goedkopere ondersteuning bij huishoudelijke taken vb. poets- en strijkhulp, nu is dat als alleenstaande mama te duur, terwijl wij dat net heel goed kunnen gebruiken.

Sociaal tarief op water, gas en elektriciteit, tv en internet voor alleenstaande mama's die 100% voor de zorg van hun kind instaan, extra steun in sept, dec en juni. Meer stilstaan bij de noden van voltijds eenoudergezin, betere uitspraken op jeugdrechtbanken m.b.t. alimentatie en buitengewone kosten.

Meer financiële tegemoetkoming. Goedkopere kinderopvang. (...) Als volledige alleenstaande ouder is het bikkelhard om aan de noden van de kinderen te voorzien, laat staan om aan jezelf iets te gunnen! Alleenstaande ouders zijn een vergeten doelgroep, zeker als ze werken!

Een ouder vraagt in het bijzonder meer steun tijdens bepaalde maanden van het jaar, vermoedelijk omwille van extra uitgaven voor school, eindejaarperiode en vakantie.

(...) extra steun in sept., dec. en juni (...)

Ook het mogelijk maken van hobby's voor de kinderen vraagt extra financiële ondersteuning voor deze specifieke groep van ouders.

Meer voorzieningen of tegemoetkoming voor eenoudergezinnen met een netto-inkomen van 3.000 euro (blijft moeilijk) --> beurs, schoolgeld, hobby's.

Goedkopere activiteiten voor kinderen.

Het verwerven en onderhouden van een eigendom wordt ook als zwaarder ervaren door alleenstaande ouders.

Een alleenstaande werkende ouder valt vaak net buiten de grenzen om steunmaatregelen te krijgen. Vaak wordt [er] geen rekening [mee] gehouden dat een alleenstaande werkende ouder een eigendom wil kopen en behouden. Als alleenstaande ouder heb ik financieel moeten knokken voor een eigen huis. En nu knok ik verder om dit huis te onderhouden. Daardoor kunnen wij als gezin geen reizen of andere buitensporige kosten doen. Meestal is mijn inkomen ook net iets te hoog om premies te kunnen ontvangen. Soms frustrerend te zien dat anderen dan met gemak hun huis kunnen verbouwen en nog op reis gaan ook. Alleen, toch blij dat ik een eigen huis heb!

Een manier waarop de overheid ook ondersteunend kan werken, is door het meer uitbouwen van de automatische rechtentoekenning, zoals een alleenstaande ouder voorstelt.

Een werkende alleenstaande ouder heeft steeds onvoldoende tijd om alles deftig te combineren. Bijgevolg zou het goed zijn als de overheid kon werken aan systemen die automatische toekenning doen van premies, beurzen op hun persoonlijke situatie van de personen, zonder dat de alleenstaande overal achter moet gaan. Dit vraagt tijd en energie die ik vaak niet meer heb, waardoor ik er zeker van ben dat ik bepaalde zaken niet ontvang hoewel ik er recht op zou kunnen hebben.

3.2.3 Loontrekkenden

Voor loontrekkenden zou, volgens een deel van de respondenten, een financiële steun kunnen verlopen via een loonsverhoging.

Betere lonen (evt. minder afhoudingen).

Algemene loonsverhoging (geen indexsprongen meer!), zeker in de (gehandicapten) zorg.

Augmenter les salaires.

Betere verloning.

Hoger loon.

Gezien ik militair ben en mijn vrouw ambtenaar, zouden de lonen en vergoedingen mogen stijgen.

Stoppen verhogen de voedingsprijzen. Beter loon garanderen voor de mensen.

Lonen verbeteren: voor mij (10,25 p/u) geen maaltijdcheques.

Bij een aantal respondenten kan uit hun antwoorden worden afgeleid dat ze zich benadeeld voelen als werknemers die (net) geen aanspraak kunnen maken op kortingen of vergoedingen.

We vinden het niet eerlijk dat (als werkende ouders) we steeds volledig inschrijvingsgeld dienen te betalen (hobby's kinderen) terwijl anderen kortingen krijgen voor vluchtelingen, sociale klussen, ...

Mijn mening: mensen die hard werken en goed sparen moeten vaak mee opdraven voor de gemeenschap (ook voor mensen die profiteren van het leven en alles opdoen). In crisis heb ik het gevoel dat wij voor hen bij moeten springen!

Als werkende Belg voel ik me erg vaak in de steek gelaten. Ik ben verplicht om voltijds te werken om alle kosten te kunnen betalen. Maar net door dat voltijds loon kan je van geen enkele tegemoetkoming genieten. België is een foute boel wat werkende mensen betreft!

De werkende mensen meer belonen!!!

De werkende mensen meer belonen. Nu moeten we alleen betalen en we hebben de indruk dat dat steeds meer wordt. Zelfs met 4 kinderen ten laste betalen we belasting!

Mensen dat te lui zijn om te werken geen werkloosheidsuitkering geven, wel verplichten om te werken!

3.2.4 Zelfstandigen

Zelfstandigen vragen steun van de overheid door het verbeteren van het statuut van zelfstandigen onder de vorm van een betere sociale bescherming (bv. bij ziekte, bij pensioen, bij ouderschap) in lijn met die van werknemers.

Statuut van zelfstandigen herbekijken.

Beter zelfstandig statuut.

Meer steun t.o.v. zelfstandigen.

Er is nood aan info over hoe men leert beter financieel zelfredzaam te worden. Als je problemen hebt praat je daar niet graag over met anderen tot het niet anders kan, er is zeker veel verborgen armoede, zeker bij zelfstandigen, ook al hebben die in de volksmond een andere stempel.

Betere pensioenopbouw voor zelfstandigen.

Meer maatregelen die van toepassing zijn voor werknemers doortrekken naar zelfstandigen.

Dat een zelfstandige ziek wordt dat hij dan meer ziektegeld krijgt. Een ziekteverzekering als zelfstandige (gewaarborgd inkomen) is niet betaalbaar.

Hoger vervangingsinkomen bij moederschapsrust voor zelfstandigen.

Ouderschapsverlof voor zelfstandigen.

Betere bijstand voor zelfstandigen bij ziekte van eigen persoon of kind + recht op ouderschapsverlof⁷.

Betere voorwaarden voor zelfstandige moeders.

Betere ondersteuning voor zelfstandigen bij ziekte, pensioenen ...

Ook voor zelfstandige partners 1 maand vaderschapsverlof/ouderschapsverlof.

Met een uitkering, zoals ik al vermeldde, val ik tussen wal en schip. Heb weinig inkomen 650,- per maand, wel leden (yoga) die mij steunen. Ik ben erg teleurgesteld dat zowel België (inwoner) als Nederland (werkende) niets voor mij doen als ZZP'er. Zie boven, als alleenstaande moeder met eigen bedrijf voel ik me echt te kort gedaan door de overheid. Heb nog nooit een uitkering of wat gekregen. Ben altijd eigen ondernemer geweest. Echt teleurstellend!!

3.2.5 Uitkeringsgerechtigden

Na de loontrekkenden en de zelfstandigen geven ook de respondenten die recht hebben op een uitkering aan dat hun financiële situatie vaak moeilijk is en de overheid hen nu zou kunnen steunen door deze bedragen op te trekken. Respondenten met verschillende statuten getuigen hiervan: leefloongerechtigden, personen die recht hebben op een ziekte- en invaliditeitsuitkering of een werkloosheidsuitkering, alsook respondenten die een pensioenuitkering als inkomen hebben.

3.2.5.1 Leefloon

Door het leefloon op te trekken naar een realistisch bedrag. Zoals in de buurlanden ook meer mogelijkheden bieden om bij het leefloon toch een klein bedrag extra bij te kunnen verdienen. De Belgische wetgeving zit met haken en ogen aan elkaar. Wetten zijn te interpreteren naar hartenlust.

3.2.5.2 Ziekte- en invaliditeitsuitkering

Een hogere ziekte-uitkering uitbetalen.

Dat er beter wordt nagekeken [of] bepaalde personen wel recht hebben op invaliditeit!

Betere uitkeringen voor tijdelijk 'invalide' personen. Na 1 jaar ziekte-uitkering val je onvrijwillig terug op 40%.

Door mijn mindere gezondheidstoestand/ chronische pijn patiënt nog meer praktische hulp voor een schappelijke prijs, nu ontvang ik ziekte uitkering + baan waardoor ik financieel er wel kom.

Prime geven. Mijn mutuel augmenteren.

Dat het heel moeilijk is om met een ziekte-uitkering en mijn deel van de kinderbijslag mijn drie kinderen groot te brengen en ze gelukkig te kunnen maken!

3.2.5.3 Werkloosheidsuitkering

Door de tijdelijke werkloosheidpremie⁸ te berekenen op het brutoloon (en niet tot een maximum) en nog minder afhouden op de extra toelage van 5,63 euro per dag.

---

⁷ Ter info: sinds 1 mei 2019 hebben zelfstandigen die vader of meeouder worden recht op vaderschaps- of geboorteverlof (15 dagen).

⁸ Deze respondent valt mogelijks omwille van de coronapandemie terug op het systeem van 'tijdelijke werkloosheid'.

Een respondent geeft aan dat het soms ook financieel voordeliger is om niet te werken, omwille van de financiële voordelen hieraan verbonden die wegvallen bij tewerkstelling.

Door mijn scheiding moest ik knokken, ik heb zwarte sneeuw gezien maar ben blijven staan. Wat me het meest stoort is dat sociale zekerheid in België beloont om te blijven stilstaan, extra premies voor niet-werkende alleenstaande. De verleiding was soms groot om dit te doen.

3.2.5.4 Pensioen

Naast een verhoging van het pensioenbedrag vragen respondenten ook een verlaging van de pensioenleeftijd of de mogelijkheid om op brugpensioen te kunnen gaan. Vrouwen die niet of minder hebben gewerkt, zijn bezorgd omtrent ongelijke pensioenrechten in vergelijking met hun partners die wel in de mogelijkheid waren betere pensioencondities te realiseren. Ook geven zelfstandigen aan bezorgd te zijn omtrent de opbouw van een menswaardig pensioen.

Pensioen optrekken naar meer dan 1500 euro per maand.

Mijn ouders verdienen een hoger pensioen!! Samen = 2.200 [euro].

Zorgen dat er genoeg geld overblijft, dat als we met pensioen gaan (na 42 jaar werk) er ook pensioen kan uitbetaald worden! Dat ik, na 43 jaar gewerkt te hebben, een zorgeloos [en] gezond leven kan leiden met mijn vrouw!!

Vroeger pensioen en hogere pensioenuitkeringen.

Voor later een beter pensioen: gelijk voor iedereen (vb. na 40 jaar dienst gelijk voor iedereen!) --> dromen mag toch.

De mensen op 58 op pensioen later gaan en de jeugd aan het werk zetten. Mijn lichaam is opgebrand en zou nog 7 a 8 jaar moeten werken voor een pensioen waar je met moeite mee rond komt. En de schoolverlaters hebben geen werk. Of geen ervaring genoeg om te mogen beginnen.

Pensioenleeftijd op basis van 40 dienstjaren.

Op pensioen op 60 jaar. Ons beroep weegt door lichamelijk en psychisch!

Als werknemer ouder dan 55 vinden wij, mijn vrouw en ik, het bijzonder erg dat we niet meer op brugpensioen kunnen zoals voordien. Deze generatie is het slachtoffer van de pensioenhervormingen. DIT WEEGT ENORM!!!!

De jaren dat men omwille van de kinderen geen fulltime job uitoefende hebben een negatief effect op een leefbaar pensioen. De ex-partner heeft een volwaardig pensioen.

Ik heb gewerkt als opvoedster en onthaalmoeder (15 jaar). Door hernia hiermee moeten stoppen, volgens medische keuring niet erg genoeg voor recht op uitkering. Hier heb ik het erg moeilijk mee. Wat als mijn man iets overkomt en ik alleen kom te vallen!

Ik ben in 2020 weduwe geworden. De overheid zou me kunnen steunen door het vereenvoudigen en gemakkelijker toekennen van het weduwepensioen. Vereenvoudig de regels i.v.m. stiefkinderen die wensen bij stiefouder te blijven na overlijden eigen ouder, dit i.v.m. de successierechten en verblijfsregeling.

3.2.5.5 Toekenning van vervangingsinkomens of van bepaalde zorgpremies

Een aantal respondenten die recht hebben op een vervangingsinkomen of op een bepaalde zorgpremie geven aan door administratieve drempels dit niet steeds (tijdig) te kunnen realiseren. Hun financiële situatie zou erop vooruitgaan mocht de (automatische) toekenning beter verlopen.

Financiële tegemoetkomingen automatisch toekennen.

Uitkeringen sneller laten komen en niet het excuus dat het erg druk is.

FOD het is al 3 jaar in beroep, nog steeds geen inkomen, behalve het OCMW 229 euro in de maand. Zonder hulp van mijn ouders kan ik even goed naar Brussel gaan en gaan bedelen. Bedankt mutualiteit en het FOD.

Mijn vader en ik zijn beide mantelzorgers voor mijn dementerende moeder. Echter, ik ben al maanden bezig om alles in orde te krijgen om een mantelzorgpremie te krijgen voor mijn vader. De papiermolen en andere

regelingen zijn ongelooflijk zwaar (terwijl ik universitair ben!). Op den duur verlies je de moed na het zoveelste document en vraag je niets meer aan ... Dit terwijl het wel op 1 week automatisch geregeld werd dat mijn dochter haar wezen-bijslag verloor toen mijn vriend zijn domicilie hier plaatste. Geld afnemen gaat duidelijk veel vlotter van de overheid dan een premie krijgen waar je meer dan recht op hebt!

3.3 NUTSVOORZIENINGEN

Bij 174 antwoorden wordt het thema van nutsvoorzieningen naar voren geschoven als een domein waarop de overheid hen kan ondersteunen.

3.3.1 **Prijsverlaging voor gas, elektriciteit en water, telefonie en internet⁹**

De centrale boodschap omtrent het thema van nutsvoorzieningen is dat de kostprijs hiervan als te hoog wordt ervaren.

Gas en elektriciteit is heel duur.

Water, elektriciteit, gas is te duur.

Respondenten formuleren voorstellen om de kostprijs hiervan te verlagen: enerzijds door het btw-tarief van 21% naar 6% te verlagen en anderzijds door toegang te krijgen tot het sociaal tarief.

Essentiële nutsvoorzieningen goedkoper maken.

Btw op elektriciteit terug naar 6%. De stroom in België is veel te duur. Lagere energietarieven.

Nutsvoorzieningen minder duur maken, geen 21%.

Btw-tarief op voeding, olie, elektriciteit, water verlagen.

Zorgen dat de energiefactuur (gas en elektriciteit) betaalbaar is.

Zou leuk zijn om een extra steun te krijgen bv. energiefactuur en/of waterfactuur aan sociaal tarief voor personen met verhoogde tegemoetkoming.

Sociaal tarief voor energie.

Bij uitbreiding geldt deze bezorgdheid omtrent kostprijs ook voor telefonie en internet.

Verlagen energiefactuur en telecom betaalbaarder maken.

Ook internet zou gratis moeten zijn, is noodzakelijk om thuis te werken en kwaliteit internet zou veel beter moeten.

Goedkopere elektriciteit/gas/telefonie/internet.

Tarieven telefonie/internet/tv herbekijken.

In het bijzonder pleiten alleenstaanden, zeker de alleenstaanden met kinderen, voor een verlaging van de kosten. Verscheidene alleenstaande respondenten menen dat ze met slechts één enkel inkomen toch gelijkaardige bedragen voor verbruik dienen te betalen als tweeverdieners.

Bepaalde taksen/kosten percentueel berekenen en niet per gezin. Vb. 200 euro verdeeld over een gezin met 2 inkomens of 1 inkomen is een groot verschil. De verwarmingskost voor mij met 1 inkomen is even duur als bij 2 inkomens, alleen is dat voor mij een groter stuk uit mijn budget.

Financiële steunmaatregelen voor singles op energiefactuur.

---

⁹ Ter info: Als antwoord op de zeer hoge energieprijzen beslist de federale overheid om het btw-tarief van toepassing op leveringen van elektriciteit aan huishoudelijke afnemers te laten dalen van 21% naar 6% en dit vanaf 1 maart 2022 tot en met 31 december 2022. Voor aardgas geldt eenzelfde maatregel vanaf 1 april 2022 tot en met 31 december 2022. Deze maatregelen zijn echter nog niet in voege op het moment van de bevraging (maart-april 2021).

De energiefactuur is even hoog voor een alleenstaande en koppels.

Extra steun voor eenoudergezinnen --> internet, elektriciteit.

Dat de uitgaven van elektriciteit, water, gas, verwarming voor iemand die alleenstaand is, verlaagd zouden mogen worden.

Als alleenstaande moeder is het niet altijd makkelijk. De huurprijzen aanpassen op de privé-markt en korting op gas en elektriciteit.

Alleenstaande meer financiële middelen geven voor bijvoorbeeld gas, elektriciteit, water enz.

Aparte opheldering voor factuur water, elektriciteit, etc. Als alleenstaande betaal je even veel als een gezin met 2 inkomens.

3.3.2 Oplossing voor afschaffing ‘terugdraaiende teller’ bij zonnepanelen gevraagd¹⁰

Een tweede onderwerp dat respondenten aankaarten in verband met nutsvoorzieningen is de beslissing om het systeem van de ‘terugdraaiende teller’ bij de plaatsing van zonnepanelen voor het opwekken van zonne-energie niet aan te houden. Meerdere respondenten getuigen hier van hun ontgoocheling in deze beslissing. Voor hen betekent dit een serieuze investering die ze hoopten terug te verdienen. Het gewijzigde beleid wordt door meerdere respondenten ervaren als een ‘gebroken belofte’.

We investeerden vorig jaar in zonnepanelen door de stimulans dat de meter 15 jaar terug zou tellen. Het stopzetten hiervan was zware dobber. Indien we dit op voorhand wisten, hadden we dit budget op [een] andere manier gebruikt (isoleren).

Zich houden aan gemaakte afspraken --> saga rond de zonnepanelen --> ‘spelregels’ veranderen tijdens het spel is niet echt voorbeeldig.

Geen wetten veranderen, wanneer de mensen investeren in duurzaamheid! We zijn met de zonnepanelen met onze rug tegen de muur gezet, dat is jammer!

De beloftes die ze maken, moeten ze ook nakomen (zonnepanelen)!

Zich houden aan gemaakte afspraken (zonnepanelen).

Als wij een investering doen in groene energie (lees: zonnepanelen), niet ineens alles veranderen. Voelen ons hierdoor echt in het zak gezet.

Wij waren erg boos op de Vlaamse overheid omdat die beslisten dat we toch niet meer konden profiteren van de terugdraaiende teller bij zonnepanelen. We hadden net de investering gemaakt in 2020. Nu blijft verdere info uit.

(...). Wij hebben 14 zonnepanelen geplaatst met [het] oog op de toekomst. Het is crimineel wat men nu heeft beslist. Een braaf werkend en sparend gezin is opnieuw de dupe! Het geloof is weg. Jullie profiteerden van ons!

Er leeft een duidelijke vraag naar een billijke oplossing hiervoor. Indien terug invoeren niet mogelijk is, leeft de vraag naar een eerlijke tegemoetkoming of een andere oplossing.

Terugdraaiende teller bij zonnepanelen in voege laten!

De terugdraaiende teller weer invoeren.

Uitwerken eerlijke tegemoetkoming in dossier zonnepanelen en digitale meter.

Gemaakte afspraak rond zonnepanelen beter en evenwichtiger afronden.

---

¹⁰ De Vlaamse regering had in 2019 in het Vlaams Energiedecreet beslist dat al wie vóór eind 2020 zonnepanelen zou hebben geplaatst, nog tot maximaal 15 jaar van een terugdraaiende teller zou kunnen genieten in combinatie met het prosumentarief. Zelfs nadat een digitale teller zou zijn geïnstalleerd, hoewel deze teller het mogelijk maakt om nettarieven aan te rekenen op basis van de werkelijke stroomafname. In 2021 vernietigde het Grondwettelijk Hof echter deze regeling. www.test-aankoop.be

Oplossen van de nadelen die gezinnen die zonnepanelen geplaatst hebben en een digitale meter staan hebben die niet kan terugdraaien.

Beloftes houden. Mijn zonnepanelen terugbetalen of gratis thuisbatterij komen installeren nu de terugdraaiende digitale meter werd afgeschaft.

Investerings in duurzame energie belonen en niet afstraffen.

Betere behandeling duurzame energie!!!

3.3.3 Duurzaam energiebeleid stimuleren

Bij een aantal respondenten leeft er een bekommernis omtrent duurzaamheid en energieverbruik. De vraag die respondenten aan de overheid stellen is om deze transitie mede goed te ondersteunen door middel van premies.

Eigenlijk kan ik alleen maar bedenken: maatregelen/subsidies om het huis aan te passen zodat het duurzamer wordt en minder energie verbruikt.

Gratis zonnepanelen/premie.

Zonnepanelen en premies voor duurzame energie beter ondersteunen.

Premie voor zonnepanelen in combinatie met waterpomp en laatste normen isolatie.

Betere communicatie van premies/renovatie zonnepanelen.

3.4 ARBEID

De respondenten geven 155 antwoorden die gecodeerd kunnen worden onder de hoofding arbeid.

3.4.1 Arbeidsvoorwaarden

Een eerste reeks van antwoorden hebben betrekking op het verbeteren van de arbeidsvoorwaarden. In concreto komen de volgende elementen het meest voor: de vraag naar een betere verloning, het toekennen van meer (betaalde) vakantiedagen, het behouden van de mogelijkheid om te telewerken en werkzekerheid.

Graag goed werk vinden en meer betaling, boven het minimumloon.

Meer verlof zonder loonverlies.

Thuiswerk promoten ook na corona.

Werkgevers ondersteunen om thuiswerk te stimuleren.

Meer zekerheid, ook qua werk, indien chronische klachten.

Er is een respondent die aangeeft dat de overheid ondersteunend kan zijn door het voeren van 'een duurzaam en inclusief personeelsbeleid'.

Ook vragen een aantal respondenten aandacht voor welzijn op het werk.

Door ervoor te zorgen dat de bedrijfswereld, die vooral door geld wordt gestuurd, verplicht wordt om echt met het welzijn van de medewerkers bezig te zijn. Niet louter omdat het moet. Door financiële steun aan de bedrijven te verlenen voor welzijnscoaching etc.

Meer aandacht voor welbevinden op het werk. Nu te veel burn-outs door te hoge werkdruk.

Meer ondersteuning bij burn-out, einde loopbaan.

3.4.2 Tewerkstellingssectoren

Een tweede subcategorie bij de code arbeid zijn de antwoorden die betrekking hebben op specifieke tewerkstellingssectoren. De respondenten geven aan dat de overheid ondersteunend beleid kan voeren in

hoofdzaak naar drie beroepsgroepen toe: leerkrachten, zorgberoepen en huishoudhulpen. Met betrekking tot de zorgberoepen worden verpleegkundigen, vroedvrouwen alsook het personeel werkzaam in de gehandicaptenzorg vermeld.

Meer sociale/financiële voordelen voor leerkrachten vb. fietsvergoeding, laptop, telefoonvergoeding. Nu wegen deze noodzakelijke aankopen zwaar door op het gezinsbudget.

Jonge leerkrachten kunnen beter begeleid worden.

Ik had graag een job in het onderwijs gedaan, maar omdat men vanuit de privé maar 10 jaar ervaring kan meenemen, is dit voor mij niet financieel haalbaar. Nochtans zou ik [een] meerwaarde zijn.

Lonen in zorgsector optrekken.

Wij werken beiden in de zorg en wij hebben heel de tijd doorgewerkt. Tot nu toe hebben wij daar nog steeds niets voor gekregen. Een extra financiële steun zou welkom zijn. Het is ook niet omdat het corona is dat de zorg plots waardering moet krijgen. Wij zijn dag in en dag uit HELDEN!

Zorgpersoneel meer laten verdienen voor de risico's die ons beroep inhouden (besmettingsgevaar) als ook fysieke en soms mentale belasting.

Mensen in de zorg zouden beter beloond mogen worden dan met een 'premie' waarvan aan het einde maar de helft overblijft. Ze verdienen meer respect dan dat!

Het loon van huishoudhulpen omhooghalen. Wij werken iedere dag zeer hard, stellen ons telkens bloot aan corona door bij meerdere gezinnen per week te werken en ons lichaam wordt elke dag zwaar belast.

Ik werk als poetshulp en deze job wordt veel te weinig p/u betaald. Het is echt hard werken en dat mag wel vaker gezegd worden. Maar daar heeft de overheid geen geld voor!

Twee antwoorden hebben betrekking op de begeleiding en arbeidsomstandigheden in een beschutte werkplaats.

Begeleiding van oudste zoon met beperking i.v.m. tewerkstellingsmogelijkheden.

Mijn man werkt in een beschutte werkplaats. Deze is van de overheid afhankelijk. Hun loon is het minimumloon dat ze krijgen. Ze proberen al jaren om hun loon omhoog te krijgen, maar de overheid geeft niet toe. Ze zouden deze mensen beter wel hun 14 euro/uur geven want ze werken even hard als de privésector en [het] zou veel gezinnen financieel helpen. Als de overheid sommige beroepen beter zou betalen, zouden minder mensen met financiële problemen zitten. Dat de ministers wat inleveren en de armere wat meer geeft. En waarom moeten er zoveel ministers en regeringen zijn in dit kleine land. Ik snap dat niet.

Enkele respondenten vragen tot slot bijzondere aandacht voor de situatie van de boeren.

Draag zorg van de boeren! Geen boeren = geen eten.

Landbouwers krijgen te weinig betaald voor hun producten. Te grote risico's, meer en meer kosten te lage opbrengsten, heel veel lastig en gevaarlijk werk. Overheid --> prijzen controleren van afnemers [van] landbouwproducten, want zij maken grote winsten ten nadele van de landbouwers.

3.4.3 Balans gezin en werk

Naast arbeidsvoorwaarden en de aandacht voor bepaalde tewerkstellingssectoren vormt een rode draad doorheen de antwoorden ook de vraag naar mogelijkheden voor een beter evenwicht tussen gezin en werk.

Meer flexibiliteit op werkvlak om te kunnen combineren met een gezinsleven. Fulltime werken met 2 kinderen is niet evident, er blijft weinig tijd over.

Beter evenwicht werk-gezin, werkdruk!! Jobs met haalbare/combineerbare uren werk/gezin. Ook in de zorg.

Werk leefbaar maken: werkdruk/last verminderen, flexibele werkuren. In functie van het gezin/de kinderen.

Voltijds betaald maar 1 dag in de week thuis.

Een aantal respondenten vermelden een concreter voorstel, bv. een 32-uren week.

3.4.4 Arbeidsbemiddeling

Onder de code arbeid werden ook de antwoorden gesorteerd van respondenten die aangeven dat ze steun verwachten van de overheid bij hun zoektocht naar werk.

Voor een job te vinden.

Ik zou het niet weten. Weet soms zelf niet wat ik moet doen. Geraak er gewoon niet uit. Ik probeer mijn best te doen, maar [er] komt niet veel positief uit. Ik kan niet veel doen voor mijn kids. Kan nooit iets extra doen. Er is geen werk. Veel kan er niet aan gedaan worden. Juist harder mijn best doen, [ik ben] mama van 3 kids.

Merci de m'accorder cette question, si seulement je pouvais avoir un travail à durée indéterminé, puisque je suis en travail avec l'article 60 et il prend fin en juin 2022.

Misschien om me te helpen bij het vinden van een job. Ondanks mijn kwalificaties en jarenlange ervaring heb ik moeilijkheden om een job in de privésector te vinden.

3.5 GEZINSLEVEN

Aan 107 antwoorden werd de code gezinsleven toegekend.

3.5.1 Kinderopvang

3.5.1.1 Voorschoolse kinderopvang

De centrale boodschap die de respondenten meegeven omtrent voorschoolse kinderopvang is dat de overheid hen kan ondersteunen door zowel de betaalbaarheid als de beschikbaarheid van het aanbod sterk te verbeteren. Eerst en vooral wordt de betaalbaarheid of het goedkoper maken van de kinderopvang veelvuldig gesignaleerd. Er is een duidelijke vraag naar meer betaalbare kinderopvang.

On voudrait qu'il y ait plus de crèches à des prix abordables.

Hulp zoals psycholoog, therapeuten goedkoper te maken of meer terugbetaald via ziekenfonds: idem kinderopvang.

Betaalbaardere kinderopvang voor kind tussen 0 - 2,5 jaar.

Respondenten vermelden ook concrete bedragen die ze maandelijks aan kinderopvang uitgeven.

De kost van de kinderopvang mag gerust wat naar beneden (nu 800 euro/maand voor 2 kinderen).

Onthaalmoeder plus minus 200 euro per maand is een grote kost voor iets wat 'moet'. Anders kunnen we niet gaan werken.

Persoonlijke vind ik de dagtarieven voor opvang van baby's en peuters nogal hoog. Wij betalen 26 euro per dag. Als werkende mens worden we gestraft t.a.v. werklozen die om hun laag inkomen 1 euro per dag betalen. Tevens is het zeer moeilijk om opvang te vinden. Er zijn soms wachtlijsten > 1 jaar. Als werkende ouder zou je voorrang moeten krijgen.

Meer tussenkomst bij kosten crèche. Kost 500 euro/maand/kind = onmogelijk om nog te sparen.

Lagere kosten crèche! Nu 600 euro/maand.

Vervolgens geven respondenten aan dat er zich een probleem voordoet op het niveau van het aanbod van de kinderopvang. Een eerste moeilijkheid is dat er tekorten zijn in de opvang voor baby's en peuters (0 tot 2,5 jaar). Hier dienen ouders rekening te houden met wachtlijsten en is de eerste keuze niet steeds mogelijk. Ook de afstand tot de woonplaats kan hierdoor soms langer dan wenselijk zijn.

Meer plaats op de lijst voor kinderopvang/crèche.

In onze gemeente zijn de mogelijkheden tot kinderopvang (erkend) zeer beperkt. De kans dat je een plaats hebt bij de kinderopvang die je wilt is miniem (lees: zelf wachtlijsten).

Een andere moeilijkheid heeft betrekking op de openingsuren van de kinderopvang. Respondenten die ochtend-, avond- of weekendwerk doen signaleren dat de opvang daar vaak niet op is afgestemd.

Goedkope opvangmogelijkheden indien je geen kantooruren hebt. Of betere verloning bij avond en weekendwerk (extra dat je krijgt is niet of soms onvoldoende voor betaalde opvang). Indien je een partner hebt, lukt dit nog met veel gepuzzel, maar voor een alleenstaande ouder moet dit een ramp zijn.

Opvang voor kinderen buiten de standaard kantooruren (werk voor de krant, maar ook postbode, verpleging hebben opvang nodig).

Ook wordt de 'kindnorm' in de opvang voor baby's en peuters in vraag gesteld. Deze ligt in Vlaanderen op één begeleider voor acht kinderen.

Budgetten voor kinderopvang zijn te beperkt. In Vlaanderen is er slechts 1 begeleidster voor 8 kinderen (ter vergelijking in Nederland is dat 1 voor 3 kinderen). Als jonge moeder heb ik het hier vrij moeilijk mee.

Ook doen respondenten voorstellen waarbij zij zelf al dan niet in een soort van rolbeurt met burens voor de opvang willen instaan. Als voorwaarde geven ze evenwel mee dat ze hiervoor niet als werknemer willen 'afgestraft' worden.

Dienstencheques regeling voor opvang en begeleiding kinderen.

Respondenten geven aan dat zonder de hulp van grootouders de 'kinderopvangpuzzel' niet of erg moeilijk zou kunnen gelegd worden.

Het zou goed zijn om uurrooster werk en onderwijs op elkaar af te stemmen. Onmogelijk zonder hulp ouders eigenlijk ...

3.5.1.2 Opvang voor zieke kinderen

Er is ook vraag naar opvang voor zieke kinderen. Ouders geven aan dit eventueel ook zelf op te nemen of te willen opnemen, maar de verlofstelsels zijn hier volgens hen onvoldoende op voorzien.

Opvang zieke kinderen!!! Maar 4 dagen sociaal verlof is te weinig, ik werk in het onderwijs x kan geen verlof nemen.¹¹

Werkgevers verplichten om 'familiaal verlof' toe te kennen. Bij ons is dat momenteel een gunst en als mijn dochter ziek is, moet ik eerst eigen verlofdagen inzetten. Pas als ik kan aantonen dat er echt geen andere opvang mogelijk was wordt er familiaal verlof toegekend.

Kinderopvang goedkoper en zelfde opvang voorzien voor zieke kinderen.

Werkgevers flexibeler maken naar ziekte kinderen.

3.5.1.3 Buitenschoolse opvang

Tot slot geven respondenten ook knelpunten aan die betrekking hebben op de organisatie van de buitenschoolse opvang. Zo leeft de vraag om de buitenschoolse hobby's beter te laten aansluiten op de schooluren.

Opvangmogelijkheden in de vorm van hobby's/sportactiviteiten onmiddellijk NA en VIA de school van kinderen en jongeren.

Hobby's: vb. muziekschool/tekenacademie of yoga via school. Naschoolse opvang wordt zo kwalitatiever.

---

¹¹ Ter info: verlof om dwingende redenen telt 10 werkdagen (bij deeltijdse arbeid wordt duur herleid in verhouding tot de duur van de arbeidsprestaties). Daarvan kunnen vijf dagen worden ingezet als 'zorgverlof' wanneer een gezinslid zorg nodig heeft. [Zorgverlof | Federale Overheidsdienst Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg \(belgie.be\)](#)

Aanbieden van hobby's op school na schooluren.

Door het decreet buitenschoolse opvang volledig uit te rollen (afstemming opvang [op] vrije tijd).

3.5.1.4 Vakantieopvang

Er is ook vraag naar meer opvangmogelijkheden voor wat oudere kinderen tijdens schoolvakanties.

Meer opvang en speelpleinwerking tijdens schoolvakanties en eigen dorp.

More childcare options during school holidays.

Uren van school en kinderopvang aanpassen aan de hedendaagse werksituatie, gezien grootouders ook langer werken. Wie (enkel onderwijzend personeel) vindt 2 (!!!) maand opvang voor zijn kinderen in de zomer. Bijna elke maand is er wel 1 week vakantie... Terwijl wij (privésector) maar +/- 20 dagen verlof hebben voor een heel jaar.

Opvangmogelijkheid tijdens de vakantieperioden vermeederen en goedkoper maken.

Ook is het aanbod aan vakantieopvang onvoldoende, in het bijzonder voor +12-jarigen.

Opvang van kinderen tussen 12 en 16 jaar, momenteel stopt de opvang op 12 jaar en dit is te vroeg om al ganse dagen alleen thuis te zijn.

Meer opvang voor +12 jaar.

Opvang na de leeftijd van 12 jaar.

3.5.1.5 Andere ondersteuning

Bijzondere noden leven bij ouders van een tweeling. Hier zou bijkomende hulp ondersteunend zijn.

Drielingen krijgen hulp. Wij hadden een zoontje van 2 jaar en een pasgeboren tweeling en hadden hier geen recht op. We hadden het even zwaar denk ik --> familiehelp bij tweelingen AUB.

3.5.2 Groeipakket

Een 100-tal antwoorden hebben betrekking op het thema van het Groeipakket, als een ondersteunende vorm van overheidsoptreden ten aanzien van gezinnen met kinderen. Het meest voorkomende signaal dat respondenten geven in verband is dat een verhoging van de bedragen wenselijk is. Als argumentatie hiervoor wordt er gewezen op de kostprijs van het opvoeden van kinderen.

Meer kinderbijslag.

Meer kindergeld.

Augmenter les allocations familiales.

Eventueel verhoging kinderbijslag.

Iets meer kindergeld, want tieners kosten toch redelijk veel geld.

Door hogere kinderbijslag. Nu [is de] kinderbijslag te laag in verhouding met kosten.

Kinderbijslag is een hulp, maar jammer genoeg echt niet voldoende. Er is nog steeds te weinig om bijvoorbeeld medische zorg voor kinderen te bekostigen.

Een respondent geeft de boodschap mee dat het Groeipakket van groot belang is en een vorm van armoedebestrijding inhoudt.

Zeker het systeem van kinderbijslag behouden. Als deze zou afgeschaft worden, denk ik dat er vele gezinnen in armoede terecht zullen komen.

Er worden moeilijkheden gesignaleerd met betrekking tot de procedure om bijkomende toeslagen in het Groeipakket te verwerven. Een aantal respondenten geven aan dat deze procedure ofwel te traag verloopt of te complex in afhandeling is.

Aanvraag verhoogde kinderbijslag vlugger behandelen.

Betere/snellere opvolging van bv. renovatiepremies, verhoogde kinderbijslag.

Zorgen dat procedures voor bijkomende kinderbijslag sneller verlopen, zodat je niet zonder dit geld valt.

Verhoogd kindergeld (met de aanvraag ben ik bezig) zodat mijn zoon meer in therapie zou kunnen gaan en aangepaste opvang [krijgt], want dit is nu niet te betalen.

We hebben een zoon met autisme en krijgen enkel een beetje verhoogde kinderbijslag. Nu een aanvraag gekregen voor een herberekening die nu opeens door een ander orgaan wordt beheerd. Nog steeds geen antwoord. Kinderen met een beperking krijgen weinig financiële steun door het bijzondere puntensysteem in België. Dit maakt het financieel heel moeilijk als gezin.

We worden om de 2 jaar opgeroepen door het FOD i.v.m. het verhoogd kindergeld. Ons zoontje is geboren met achondroplasie. Deze beperking is blijvend en brengt de nodige kosten met zich mee (kine, rug, korset, aangepast materiaal etc.). We zouden het op prijs stellen als onze extra toeslag ook blijvend kon zijn. We moeten ons iedere keer verantwoorden, wat we wel begrijpen, maar deze aandoening is blijvend.

In de voorbije periode werd de kinderbijslag in België ingrijpend hervormd¹². Meerdere respondenten geven aan dat zij dit als een nadelige evolutie ervaren.

Mijn kinderen zijn geboren in 2018 en 2019. De hervorming van de kinderbijslag draait voor ons nadelig uit. Op zich geen probleem voor ons, maar wel een scheve situatie die niet correct is.

Kindergeld gelijkstellen, wij zitten in het oude systeem. Terwijl men nu bij een geboorte 165 euro per maand per kind krijgt.

De kinderbeslag eerlijk maken. Nu val ik in het familiesysteem en ontvang ik 93 euro als alleenstaande mama voor mijn zoon. Was ik 10 maand later bevallen, ontving ik maandelijks 163 euro. Dit is oneerlijk.

Wij zitten met 2 kinderen in de oude kinderbijslagregeling en met (bijna) 2 kinderen in de nieuwe. Dit is verwarrend. Daarnaast scheelt het vanaf het 3e kind best veel per maand.

Wij hebben 1 kind geboren in 2018 en 1 kind in 2020. Hierdoor vallen we in 2 systemen voor de kinderbijslag. Dit is voor ons enorm nadelig, we zijn op het einde van de rit zeker 10.000 euro kwijt.

Gelijkheid kindergeld: was mijn dochter 6 maanden later geboren dan zou ik het dubbele krijgen ... men creëert ongelijkheid. Een alleenstaande ouder 85 euro --> hetzelfde als een koppel met een inkomen van 10.000.

Het Groeipakket na scheiding wordt ook door een respondent onder de aandacht gebracht.

Wij leven in een nieuw samengesteld gezin met 4 opgroeiende dochters 12 x 15 jaar, wat ook enorm duur is, maar niemand in deze situatie krijgt kindergeld, terwijl een gewoon gezin of een alleenstaande ouder wel meer kindergeld ontvangt. Ook al zijn zij hier maar de 1/2 van de tijd, wij moeten hen ook van de basisbehoeften voorzien. Bij ons lukt dit aardig goed, ook al moeten we hierin ook soms afwegen, maar ik kan heel goed begrijpen dat dit in sommige gezinnen niet zo evident is. Niet alle zaken wat de kinderen nodig hebben, zijn gedeelde lasten of kunnen verdeeld [worden over] beide gezinnen.

---

¹² In Vlaanderen trad het decreet tot de regeling van de toelagen in het kader van het gezinsbeleid in werking in 2019. Vlaanderen koos daarbij voor het groeipakket. In vergelijking met het federale systeem tot dan toe krijgen gezinnen een hoger bedrag voor het eerste kind, speelt de plaats in de kinderrij geen rol meer en verdwijnen de leeftijdsbijslagen. De sociale toeslag wordt verruimd: ook werkenden met een laag inkomen komen in aanmerking. De schooltoeslag wordt overgeheveld van het beleidsdomein Onderwijs naar het groeipakket. Meer info <https://www.vlaanderen.be/het-groeipakket>

3.5.3 Ouderschapsverlof, bevallingsverlof en tijdskrediet

Voor 58 respondenten kan de overheid hen ondersteunen door de systemen van bevallingsverlof, ouderschapsverlof en tijdskrediet te versterken. De belangrijkste suggesties zijn ofwel door de termijnen te verlengen, ofwel door de hoogte van de uitkeringen te verbeteren.

Langer moederschapsverlof bij geboortes: tussen 1 tot 2 jaar.

Meer ouderschapsverlof/zwangerschapsverlof.

Langer moederschapsverlof, langer ouderschapsverlof.

Meer ouderschapsverlof, vooral de eerste jaren wil je vooral bij je kinderen zijn, kunnen bijstaan en opvangen wanneer nodig.

Voldoende ondersteuning van de werkende ouders: een hogere bijdrage (en ook langere termijn) bij ouderschapsverlof.

Een betere tegemoetkoming als je ouderschapsverlof opneemt.

Meer financiële steun voor het opnemen van ouderschapsverlof/tijdskrediet voor het verzorgen van het kind.

Ouderschapsverlof meer betalen (bv. percentage van inkomen). Langer moeder[schaps-]/vaderschapsverlof.

Hogere tegemoetkoming bij ouderschapsverlof.

Ik vind persoonlijk dat [de] uitkering van een ouderschapsverlof/tijdskrediet veel te weinig is en het is heel moeilijk om rond te komen met zo weinig geld.

Een aantal respondenten vragen hierbij bijzondere aandacht voor vaders¹³.

Langer geboorteverlof! 10 dagen voor vader is absurd weinig.

Uitbreiden verlof vader bij geboorte kind gelijk aan dat van moeder. Uitbreiding zwangerschapsverlof. Een uitkering bij ouderschapsverlof. --> Deze maatregelen zouden [de] gelijkheid tussen man en vrouw ook ten goede komen.

Meer bevallingsverlof voor mannen/partners.

Meer ouderschapsverlof --> specifiek vaderschapsverlof + max. zwangerschapsverlof. Op naar meer zwangerschaps-/vaderschaps- en ouderschapsverlof!

Moederschapsrust zien als toekomstinvestering en sterk uitbreiden voor beide partners.

Een aantal respondenten geven aan dat het opnemen van zorgverlof voor vaders nog een mentaliteitswijziging op de werkvloer behoeft.

Wij hebben dankbaar gebruik gemaakt van het ouderschapsverlof om beiden (ongeveer) even veel zorg te kunnen dragen gedurende de eerste 6 maanden na de geboorte van onze dochter. Voor mijn partner was dit niet evident. Het zou mooi zijn moest dit vanuit de overheid meer gepromoot worden.

Ouderschapsverlof voor vaders wordt op de werkvloer ook veel te vaak scheef bekeken.

Een ander voorstel bestaat erin om deze rechten overdraagbaar te maken tussen partners, zoals enkele respondenten voorstellen.

Meer ouderschapsverlof geven dat flexibeler op te nemen is en evenwel overdraagbaar is naar de andere partner.

Een gezamenlijk potje ouderschapsverlof per gezin of kind. Mijn partner kan bv. moeilijk 4/5de werken. Het zou fijn zijn als ik zijn blokken verlof zou kunnen overnemen.

---

¹³ Ter info: het geboorteverlof van vaders en meeouders bedraagt momenteel 15 dagen, binnen een periode van 4 maanden na de geboorte. Vanaf 1 januari 2023 is dit opgetrokken tot 20 dagen.

Een alleenstaande moeder geeft aan dat de financiële tegemoetkoming te weinig is om van de verlofregeling gebruik te kunnen maken en stelt dan ook voor deze tegemoetkoming voor alleenstaanden aan te passen.

Ik heb als alleenstaande vrouw nooit ouderschapsverlof opgenomen (te veel verlies van inkomen) --> premies beter afstemmen op alleenstaande ouders?

Andere respondenten lopen aan tegen de voorwaarden die gelden voor het toekennen van deze verlofstelsels (o.a. leeftijd kinderen, periode voltijdse tewerkstelling).

Door het vormen van flexibele zorgverlofstelsel ook voor kinderen van +12 jaar.

Ouderschapsverlof op te nemen over de hele duur dat kinderen onder hetzelfde dak wonen.

Om gezinnen te ondersteunen zou het mogelijk moeten zijn om altijd loopbaan-onderbreking /ouderschapsverlof op te nemen en niet enkel [tot] 12 jaar. Adolescenten vragen veel aandacht. Ook zorgen voor ouders + adolescenten vraagt veel energie en dat in combinatie met voltijds werk maakt het niet gemakkelijk.

Makkelijker [maken] om ouderschapsverlof aan te vragen. Gaat nu niet omdat er normaal gezien eerst een volledig jaar voltijd moet gewerkt is alvorens hier recht op te hebben.

Bedrijven verplichten om vanaf dag 1 van indiensttreding deze te mogen opnemen door werknemer.

Ook werkende grootouders die de zorg voor kleinkinderen opnemen kunnen baat hebben bij een vorm van zorgverlof.

Grootouderschapsverlof voor helpende grootouders die nog werken.

3.5.4 Scheiding

De respondenten geven 39 antwoorden die onder de hoofding scheiding kunnen worden gecodeerd.

3.5.4.1 Socio-economische en emotionele impact

Het zijn allen getuigenissen van de socio-economische en emotionele impact van scheiding op de partners, op de kinderen en op het gezinsleven.

Ik heb het zeer moeilijk gehad (gezinssituatie) in mijn vorige relatie. Mijn ex-partner had 4 kinderen. Mijn kinderen hebben deze relatie nooit aanvaard wat de breuk tussen hen en mij had veroorzaakt. Nu deze relatie beëindigd is (1 jaar geleden) gaat het weer goed tussen mijn kinderen en ik.

Uit verschillende getuigenissen blijkt ook dat het soms erg moeilijk is om tot een eerlijke en rechtvaardige verdeling van de financiële kosten en baten te komen.

In geval van scheiding ervoor zorgen dat 1 partner niet alles kan beslissen omwille van domicilie --> eerlijke verdeling over rechten en plichten als ouder! Heeft financieel ook consequenties: waterfactuur, bedrijfsvoorheffing, personenbelasting, ziekenfonds. Indien je ex-partner een vennootschap heeft, kan hij zichzelf zeer weinig uitkeren en doen alsof hij er slecht voor zit, terwijl hij toch met een Porsche komt rijden en in een villa woont en zeer rijkelijk leeft, maar in het Belgische systeem van alles kan genieten --> sociale toeslagen. Een schande!

Ook de omgang met justitie en advocatuur wordt in een aantal antwoorden als een pijnpunt aangegeven.

Justitie beter inrichten; de scheiding/het verdict van de rechter wijst alle financiële voordelen aan moeder toe --> gevolg: water [staat] aan mijn lippen (zeker nu corona).

Er is een scheidingsepidemie aan de gang waar veel te weinig aan gedaan wordt. Dit heeft een enorme impact op de maatschappij. Justitie en de advocatuur zijn geldverslindende machine ten koste van de ouders en kinderen. Justitie is NIET RECHTVAARDIG/DUUR --> Klassenjustitie.

Meer controle en aanpak over partners die niet bijdragen aan rekeningen voor hun gezamenlijke kinderen. Je beslist om kinderen te hebben met 2 ... en dus ook de financiën zijn met 2! Ik ben alleenstaande moeder van 3

tieners. De papa draagt niets bij financieel. Ik probeer hun de best mogelijke opvoeding te geven binnen de moeilijkheden die er zijn.

Er zijn ook gezinnen die getuigen van oplossingen die voor hen goed hebben gewerkt, zoals het behouden van de gezinswoning voor de kinderen en alternerend inwonen van de ex-partners.

Oproep om bij scheiding met kinderen, het huis voor de kinderen te houden en de ouders te laten switchen! Wij hebben dit gedaan tot leeftijd van 18 jaar van het jongste kind. Wij wisselden het huis af met een samen gehuurd appartement. In beide woningen hadden de ouders minimaal 1 privékamer (eigen slaapkamer) --> zeer grote meerwaarde voor de kinderen. Goedkope oplossing voor gezinnen met 3 kinderen want 2e woning = kleiner.

3.5.4.2 Voorstellen ter verbetering

Een aantal respondenten geven naast de moeilijkheden die ze bij een echtscheiding ervaren, ook verbeterpunten aan. Het komen tot een billijke en afdwingbare regeling omtrent alimentatie is volgens een aantal ouders een aandachtspunt.

Alleenstaanden waar de ex-partner niet financieel bijdraagt zoals het hoort, zouden strenger via de overheid moeten aangepakt worden. Advocatenkosten lopen hoog op en resultaat soms betreurend. Mijn ex-partner mag 80% van onderhoudsgeld in belastingen aftrekken, alleenstaande 0%!!!

Bij vonnis voor kinderen waarbij alimentatie vastligt --> automatische betaling aan de moeder zodat er geen te late uitbetalingen zijn of zodat er niet gesmeekt moet worden aan de vader om het te betalen = vernederend! Automatische betaling alimentatie bij uitgesproken vonnis. Als de partner er zich niet aan houdt, zijn het financieel zeer moeilijke maanden. Vonnis = bevel automatische betaling!

Duidelijke berekeningstool rond alimentatie, geschikt voor verschillende regelingen. De huidige zijn niet bruikbaar als er met een kind + rekening gewerkt wordt.

Bij uitspraak van de rechter moest mijn ex alimentatie betalen en in alle grote kosten zoals beugel, dokterskosten, bril, school, enz. Moest hij de helft betalen. Mijnheer doet dit niet en daar zijn geen sancties voor hem maar resultaat is dat ik alles zelf moet 100% betalen. Alimentatie wordt nu betaald door DAVO, maar de rest niet natuurlijk.

Het invoeren van een dubbele domicilie voor de kinderen bij co-verblijfsouderschap wordt ook als een voorstel geformuleerd.

Door dubbele domicilie te regelen voor kinderen in co-ouderschap.

Naast de financiële zorgen die een scheiding met zich kan meebrengen vragen meerdere respondenten ook aandacht voor een betere psychologische begeleiding van de kinderen.

Bij scheidingen zijn de kinderen meestal het grootste slachtoffer. Begeleiding zou niet overbodig zijn. Een voorstel tot hulp betekent al veel. Kinderen kunnen meestal nergens terecht.

Opvolgen van situaties na scheiding wat betreft de kinderen. Vaak blijven ook na vonnis pesterijen aanhouden.

Door ouderverstoting te erkennen, betere begeleiding bij echtscheidingen en psychische onderdrukking.

Te zorgen dat mijn echtscheiding vlug geregeld is. Het te lang aanlopen zorgt voor stres en druk bij mij en mijn kinderen. Wij zijn het beu, al 6 jaar aan het scheiden.

3.5.5 Opvoeding

Het thema opvoeding komt in een 9-tal antwoorden aan bod. Ouders stellen zich algemene vragen omtrent opvoeden of zijn op zoek naar ondersteuning.

Info opvoeden beter toegankelijk maken.

Meer hulp voor jonge ouders. De druk is enorm; net als de uitputtingslag om alles gecombineerd te krijgen.

Als alleenstaande vader de juiste ondersteuning bieden om mijn kind de juiste zorg te kunnen bieden.

Ook zijn er een aantal ouders die aandacht en ondersteuning vragen bij de opvoeding van kinderen met bijzondere noden, ook in het buitengewoon onderwijs en in de hulpverlening.

Meer psychische ondersteuning voor onze kinderen, opvoedingsondersteuning voor ons als ouder. Als HS ouder met HS (hoogsensitieve) kinderen.

Meer informatie over opvoeding kind met autisme, zodat ik een betere ouder kon zijn.

Blijvende ondersteuning, ook op volwassen leeftijd, voor kinderen met een diagnose ADHD, ASS ook op volwassen leeftijd. Samen met mijn partner hebben we twee zonen met een zorg[nood] opgevoed (ASS x ADHD) tot 2 fijne jongeren van 24 en 26 jaar. Dit bracht toen wel regelmatig spanningen in onze partnerrelatie.

Meer tegemoetkomingen voor alleenstaande ouders met een kind met een beperking.

(...) Grote nood aan plaatsen in BO en specifieke hulpverlening (...)

3.6 WELZIJN EN GEZONDHEID

In 166 van de antwoorden stond het thema welzijn en gezondheid centraal.

3.6.1 Mentale gezondheid

Een veel voorkomende boodschap die respondenten geven in verband met welzijn en gezondheid is dat psychologische hulpverlening meer beschikbaar en beter betaalbaar moet zijn. Zo pleiten ouders o.m. voor een terugbetaling van psychologische begeleiding. Het zorg dragen voor de mentale gezondheid en de bezorgdheid over de hulpverlening op dit domein zijn vaak voorkomende thema's.

Tegemoetkoming in psychosociale ondersteuning. Psychologen en psychiaters. Drempel verlagen.

Alle psychologen laten terugbetalen door het ziekenfonds.

Door psychologische begeleiding betaalbaar te maken.

Geen wachtlijsten voor psychotherapie en meer terugbetalen van kosten voor psychotherapie. Van de bijna 2500 euro kosten per jaar wordt er ongeveer 240 euro terugbetaald.

Psychologische hulp toegankelijker en betaalbaar maken. (...) Meer op preventie werken, kostenbesparender misschien. Betere opvolging kindermishandeling, partnergeweld en zelfmoord! Het geestelijk welzijn van de mens op gelijke schaal als de fysieke, lichamelijke beweging. Dank u.

2de lijns-hulpverlening toegankelijker maken. Nu te duur! En te lange wachtlijsten.

Psychologische hulp aan terugbetaling. Zo kan er veel ellende bespaard [worden].

Onbeperkte terugbetaling voor psychologische ondersteuning.

Meer steun op emotioneel vlak bijvoorbeeld, meer bijbetaling psycholoog ed.

Psychologische hulp goedkoper maken.

Meer tussenkomst voor psychologische hulp in gezinnen. Momenteel heel veel kosten voor mezelf + jongste zoon.

Kosten psycholoog --> terugbetaald worden. EMDR¹⁴, therapieën en medicatie.

Terugbetaling psychische zorg.

Psychologen terugbetaling. Door mijn psychische stoornis is dit bijna verplicht, maar weegt enorm door, financieel de consultaties. De wachtlijsten voor hulpverlening korter maken.

Betere terugbetaling psychologen.

---

¹⁴ Eye Movement Desensitization and Reprocessing

Via terugbetaling van psycholoog/therapeut, zowel van kinderen als volwassenen. Soms is die ondersteuning echt nodig, maar het kostenplaatje houdt ons tegen of maakt dat we deze ondersteuning eerder kortdurend of laagfrequent inroepen.

Hulp op psychisch vlak zou gratis moeten zijn.

Ook wordt er gewezen op de noodzaak van snelle beschikbaarheid en op een grotere bekendheid van het aanbod aan psychologische hulpverlening voor kinderen, jongeren en/of jongvolwassenen. Meerdere respondenten halen deze doelgroep aan.

Bereikbare en beschikbare gezinshulp, vooral in de geestelijke gezondheid voor kinderen en mezelf. Help mensen met problemen door zorg zichtbaar en bereikbaar te maken. Het is vaak echt een zoektocht om op de juiste plek te komen.

Hulp op het moment dat het echt nodig is (vb. zelfmoordpoging kind).

Meer aandacht/mogelijkheden voor psychologische steun voor kinderen/jongeren.

Inzetten op het mentaal welzijn voor jongeren en jongvolwassenen. 'Rode neuzen' is onvoldoende en niet voor iedereen!

Kinderpsychiaters zitten over hun oren in het werk. Wachtlijsten van 2 à 3 jaar zijn normaal. Tegen dat je aan de beurt bent, is er al veel schade en frustratie.

Betere beschikbaarheid van ondersteuning voor de kinderen (psycholoog, psychiater, logopedie) zonder ellenlange wachtlijsten.

Meer psychische ondersteuning voor onze kinderen.

Door ervoor te zorgen dat er op korte termijn toegang is tot psychologische hulp voor kinderen en jeugd.

Aansluitend op het psychologisch hulpaanbod wordt er ook gerefereerd naar de jeugdhulpverlening.

Snellere hulpverlening jeugdzorg.

En een respondent vermeldt de druk van sociale media op jongeren.

Aandacht voor druk van sociale media op jongeren.

Enkele respondenten gaan dieper in op een aantal andere mogelijke antwoorden om het mentale welzijn te bevorderen.

Betere psychologische begeleiding voor elke burger. Van kinds af + dat het bespreekbaar is, dat mentale gezondheid een vak wordt op school. Goed opgeleide psychologen, die betaalbaar kunnen zijn voor iedereen en beschikbaar. Met betere psychologische begeleiding zouden zowel mijn man als ik weerbaarder zijn tegen emotionele moeilijkheden.

Gratis yoga/meditatieklassen voor ouders en kinderen. Meer spirituele ondersteuning, dat is de basis van welzijn. Contact tussen burens stimuleren.

Mensen met psychische problemen of klachten aanmoedigen om meer connectie te maken met natuur en dier.

Tot slot is er in de antwoorden ook aandacht voor mentaal welzijn op het werk.

Meer aandacht voor welbevinden op het werk. Te veel 'burn-outs' door werkdruk.

3.6.2 Fysieke gezondheid

Ook aan de fysieke gezondheid wordt in de antwoorden veel aandacht besteed. Net als bij mentale gezondheid wordt ook hier de betaalbaarheid en een voldoende groot aanbod als aandachtspunten geformuleerd waarmee de overheid steun kan bieden.

Meer terugbetaling bij medische zorg.

Ook onbeperkte terugbetaling van chiropractor.

Terugbetaling van podologie, steunzolen.

Te lange wachtlijst voor afspraak bij een arts-specialist (oogarts – huidarts – gynaecoloog - ...). Soepelere regeling terugbetalingen kinesitherapie.

Terugbetaling van noodzakelijke zorg: bril, logo, tandzorg, ... voor kinderen.

Meer sociale tussenkomsten/zorgtussenkomsten bv. voor medische zorg, tandheelkunde, kosten voor een podologe, kinesist enz.

Een respondent vraagt aandacht voor de hoge kosten voor die medicatie en behandelingen bij zeldzame ziektes.
Beter systeem voor medische kosten bij zeldzame ziektes (nu betalen we ongeveer 750 euro/maand uit eigen zak).

In een aantal antwoorden kan men de duidelijke link tussen (financiële) armoede en gezondheid lezen.

Ik kan niet alles doen voor mijn gezondheid te verbeteren, heb geen budget! Je moet je ook kunnen verplaatsen (geld voor openbaar vervoer ed.) voor kinesist. Mijn psychologische begeleiding tijdelijk stop gezet wegen geen budget! Zou graag thuishulp wensen, voor mijzelf te ontlasten, ik heb geen budget.

Ook op het domein van fysieke gezondheidszorgen vragen respondenten bijzondere aandacht voor kinderen en jongeren, in het bijzonder voor tandzorg en logopedie.

Kinderen onder de 18 jaar geen kosten te rekenen alles wat met gezondheid (fysiek/mentaal) te maken heeft (dokter, tandarts, sporten).

Langere tussenkomst voor logopedie/9 jaar nodig geweest.

Met 2 tieners en orthodontiebehandelingen, de onnodig hoge honoraria hierin ontdekt. Die bijna 10.000 euro zou veel mensen doen afhaken en met tandenproblemen blijven rondlopen!

Tandzorg: beugels ook terugbetalen bij start na 15 jaar (kinderen wisselden traag van gebit --> problemen)

Een aantal respondenten stellen voor om het systeem van terugbetaling via de mutualiteiten verder te optimaliseren zodat patiënten steeds enkel het remgeld dienen te betalen.

Waarom doktersbezoeken/tandartsbezoeken etc. eerst laten volledig betalen en dan pas terugtrekken van de mutualiteit? Waarom niet direct remgeld alleen laten betalen? (Zou drempelverlagend zijn.)

De terugbetaling van medische kosten kan volgens mij veel sneller en efficiënter, zonder dat patiënten eerst zelf de vergoedingen van dokters, tandartsen, enz. moeten voorschieten.

Tenslotte vermeldt een respondent een financiële tegemoetkoming voor vrouwen in de strijd tegen menstruatiearmoede.

Financiële hulp toewijzen voor de meisjes wat betreft de kosten veroorzaakt door hun menstruatie.

3.6.3 Bijzondere doelgroepen

In aanvulling op de grote beleidsvelden van psychische en fysieke gezondheid vermelden respondenten de volgende doelgroepen die volgens hen bijzondere of meer zorg en ondersteuning vanuit de overheid behoeven: kinderen en volwassenen met autisme, adoptiekinderen, samengestelde gezinnen, alleenstaanden, mensen met een beperking. Over kinderen en volwassenen met autisme zijn er meerdere antwoorden. De overige 4 doelgroepen worden enkel als groep kort aangeduid.

3.6.3.1 Kinderen en volwassenen met autisme

We wonen aan drukke baan en (zoon) heeft last van het lawaai, maar verhuizen is te duur. Het zou fijn zijn als de overheid erkent dat het opvoeden van een kind met ASS of andere beperking heel wat extra energie vraagt van de ouders. Meer campagne voeren zodat anderen dit ook begrijpen.

Meer/goedkopere begeleiding van mensen met autisme.

Meer zorg voor autisme en geestelijke gezondheid.

Betere ondersteuning en terugbetaling van testen voor het stellen van diagnoses bij kinderen en verkorten van de duur van de wachttijden voor deze hulp, zoals bv. autisme.

ASS binnen het gewone onderwijs opnemen. Een normaal intelligent kind wil in een gewone school zitten, ook al heeft dit kind ASS. Maar [de] school moet dan wel weten hoe ze dit moeten opvangen.

3.6.3.2 Adoptiekinderen

3.6.3.3 Samengestelde gezinnen

3.6.3.4 Alleenstaanden

Mensen die er alleen voor staan nog meer steun bieden.

3.6.3.5 Mensen met een beperking

Veel zaken zijn niet aangepast aan mensen met een beperking in de samenleving (zoals bij mij een visuele beperking). Hier kan zeker nog wat aan gedaan worden.

3.6.4 Bijzondere thema's

Tot slot worden er naast doelgroepen ook een aantal thema's vermeld waaraan de overheid meer aandacht kan besteden: eenzaamheid, rouw, mantelzorg en zelfdoding. Het thema eenzaamheid wordt enkel vermeld. Bij de overige drie thema's zijn er telkens enkele getuigenissen en/of voorstellen.

3.6.4.1 Eenzaamheid

3.6.4.2 Rouw¹⁵

Rouwverlof omhoog, 3 dagen bij verlies van een naaste is niet voldoende om dit te verwerken en te regelen.

In korte periode heel wat overlijdens gehad in de familie. Steun om rouwconsulente en of psychologe te betalen zou goed doen. Ook voor rouwende ouders. Verlies van kind zou meer ondersteuning moeten krijgen. Terugbetaling psychologische ondersteuning!!

Langer vrij in geval van sterfgeval kind/ouder/partner.

3.6.4.3 Mantelzorg

Ik ben mantelzorger en vind het enorm belastend om te combineren met mijn gezin. Ben van de buggy naar de rollator gegaan. Ik vermoed dat vele dochters/zonen hiermee gewrongen zitten. Hierrond kan er nog veel gebeuren wat betreft ondersteuning.

Als mantelzorger moeten zorgdragen voor een demente mama en dan nog eens leven op de kosten van mama en partner, dat vind ik erg!

Door voltijdse mantelzorg voor onbepaalde tijd goed te vergoeden.

---

¹⁵ Ter info: In 2021 werd het rouwverlof opgetrokken van drie naar tien dagen bij het overlijden van de echtgenoot, samenwonende partner of kind.

Meer mantelzorgverlof.

Mijn vader en ik zijn beide mantelzorger voor mijn dementerende moeder. Echter, ik ben al maanden bezig om alles in orde te krijgen om een mantelzorgpremie te krijgen voor mijn vader. De papiermolen en andere regelingen zijn ongelooflijk zwaar (terwijl ik universitair ben!) Op den duur verlies je de moed na het zoveelste document en vraag je niets meer aan ... Dit terwijl het wel op 1 week automatisch geregeld werd dat mijn dochter haar wezen-bijslag verloor toen mijn vriend zijn domicilie hier plaatste. Geld afnemen gaat duidelijk veel vlotter van de overheid dan een premie krijgen waar je meer dan recht op hebt!

3.6.4.4 Zelfdoding

Slachtofferhulp na overlijden door zelfdoding van broer is nihil!!! Moet beter in de toekomst!!!

Hulp op het moment dat het echt nodig is (vb. zelfmoordpoging kind)

3.6.5 Gezonde voeding

Een laatste thema dat meerdere keren door respondenten naar voren wordt geschoven en dat nauw aansluit bij het thema van welzijn en gezondheid is dat van gezonde voeding, al dan niet als onderdeel van een gezonde levensstijl.

Gezonde voeding.

Gratis gezonde biologische maaltijden op school.

Gezonde levensstijl promoten door gezonde voeding betaalbaarder te maken. In België betaal je het allerm minst voor ongezonde voeding. Niet logisch!

Gezonde levensmiddelen goedkoper maken (groenten x fruit).

Gezonde voeding goedkoper maken.

Gezond eten.

3.7 ONDERWIJS EN VORMING

In totaal schuiven 154 respondenten het thema onderwijs naar voren als een domein waarop de overheid inzet en hun ervaringen hiermee.

3.7.1 Appreciatie en verder inzetten op onderwijs

Een aantal respondenten geven de boodschap mee dat onderwijs een erg belangrijk domein is waar de overheid moet op inzetten.

Inzetten op onderwijs! Goed voor de jeugd, voor de toekomst.

Blijven inzetten op goede moderne scholen. Goed opgeleide leraren, begeleiders.

Focus op kerntaken: onderwijs en gezondheid.

Educating is very important. I would like to have support for higher motivation to my children until university. If government can give free tuition fee for the children, want to obtain higher degree. Giving free tuition fee for our kind or level of education is an investment to our economy and I think having good education, there's more chances of having good future for the youth.

Betere ondersteuning in onderwijs.

Er zijn respondenten die aangeven dat er in België reeds goed onderwijs aanwezig is.

Ik denk dat we in België al een zeer goede ondersteuning krijgen via het kindergeld, goed onderwijs.

Meer respondenten geven echter aan dat het niveau van het onderwijs moet worden opgetild of geven hun bezorgdheid omtrent de dalende kwaliteit ervan weer.

Niveau van het onderwijs naar boven.

Meer en betere aandacht voor onderwijs.

Het onderwijs gaat er nog steeds zienderogen op achteruit.

Niveau onderwijs moet omhoog.

Het onderwijs kan nog altijd meer steun gebruiken om het welbevinden van het kind op te volgen, te ondersteunen enzovoort. Kinderen zijn [de] 'key' en de toekomst van onze wereld!

Kwalitatief en toekomstgericht onderwijs en nevenactiviteiten en opvang jeugd --> allemaal op elkaar afgestemd.

Opvoeding & onderwijs = ALLES. Een maatschappij kan alleen maar beter worden door hier maximaal op in te zetten. De verminderende kwaliteit van onderwijs + vele psychologische problemen zijn erg zorgwekkend. Maak van onderwijs en jongerenzorg een absolute prioriteit.

3.7.1.1 Voorstellen ter verbetering

In lijn hiermee pleiten meerdere respondenten voor het meer inzetten op en versterken van het onderwijs. Een aantal respondenten reiken specifieke pistes aan die kunnen leiden tot de noodzakelijke verbetering of ondersteuning: door meer middelen en een betere omkadering te voorzien, door de lat voldoende hoog te leggen, door de planlast te verlagen, door een hervorming te herzien en/of er een door te voeren, door betere ondersteuning van beroepsopleidingen te voorzien, door meer in te zetten op diversiteit in het onderwijs (zowel qua personeel als qua lesmaterialen), door het verbeteren van de kennis van de Nederlandse taal, door verplichte taaltesten of door een maximumpercentage op te leggen voor anderstalige leerlingen op school.

De Vlaamse overheid moet dringend investeren in het onderwijs en de herwaardering van onze maatschappelijke rol. Met de huidige middelen en omkadering kunnen wij niet voldoen aan de onderwijsverwachting! We verzuipen in het werk, massa burn-outs.

Aandacht voor resultaten in het onderwijs, lat voldoende hoog leggen.

Planlast in het onderwijs verlagen.

Herzien modernisering onderwijs.

Door het onderwijs serieus te hervormen.

Hervorming onderwijs in samenspraak met mensen die er iets van kennen.

Onderwijs constructief hervormen met aandacht voor 'best practices' uit (vooral) Scandinavië.

Een betere ondersteuning voor beroepsopleidingen. Er is de vorige jaren te veel gehamerd op het doorstuderen waardoor vele mensen deze opleiding minderwaardig vinden. Een goede arbeider is veel waard op de arbeidsmarkt. Door mindere investeringen in materiaal zoals de nodige machines op school hebben deze leerlingen niet de mogelijkheid om bepaalde vaardigheden aan te leren. Investeer meer in deze leerlingen en de economie zal vanzelf aanzwengelen.

Meer diversiteit in het onderwijs voorzien (leerkrachten, lesmateriaal, ...) zodat de kinderen/leerlingen zich weerspiegeld zien. Ook aanpakken van onbewuste vooroordelen.

Jammer dat men zegt of doet overkomen dat het onderwijs achteruitgaat door opleiding leerkrachten. Ik denk dat het grootste probleem is de diversiteit en hun taalproblemen. Zonder taal gaat alles naar beneden. Misschien meer inzetten op Nederlandse taalkennis bij IEDEREEN! (kind én ouder!).

De integratie van anderstaligen moet dringend aangepakt worden (vooral respect voor onze waarden en de Nederlandse taal want het racisme neemt bij jongeren fel toe.) Op de scholen een stop zetten of % leggen op anderstaligen, vooral aan de rand. Wij krijgen geen steun. Ook met de zorguren komen we er niet. Verplicht een test ...

Enkele respondenten stellen voor om vakinhouden te verbreden en meer te richten op kennis omtrent de samenleving, in voorbereiding op een zelfstandig leven als jongvolwassene.

Wij als Belg, Vlaming, moeten meer informatie krijgen. Dat zou beter moeten uitgelegd worden. [in het] leerplan op school zou de werking van onze sociale zekerheid beter uitgelegd of uitgebreider moeten uitgelegd worden. Beter voorbereiding op volwassen leven.

In het secundair onderwijs meer maatschappelijke thema's aanreiken (bv. mutualiteit, lening aangaan ...).

Veel groter aanbod via onderwijs: vakken zoals recht, verkeer, invullen belastingbrief, politiek, sociale media, ... zouden via het onderwijs aangeboden moeten worden.

Een respondent bepleit het aanleren van twee (van de drie) landstalen reeds vanaf de kleuterklas.

Leer kinderen vanaf de kleuterklassen de twee belangrijkste talen van het land (Nederlands en Frans) in heel België.

Een respondent pleit voor meer methodescholen.

Meer Montessorischolen.

Tot slot, de idee van een kortere zomervakantie wordt door twee respondenten vernoemd.

Kortere zomervakantie voor kinderen.

2 maand zomer/schoolvakantie zie ik liever opgesplitst.

Een respondent geeft aan dat bijkomende ondersteuning ook wenselijk zou zijn t.a.v. leerkrachten.

Meer ondersteuning op scholen/voor leerkrachten.

3.7.2 Financiële ondersteuning

3.7.2.1 Studietoelagen en schooltoelagen

De kostprijs die verbonden is aan onderwijs en studeren wordt door meerdere respondenten als thema naar voren geschoven. Voor sommige respondenten vormt de toekenning van een studiebeurs een geruststelling om hun kinderen te kunnen laten studeren. Voor andere respondenten is het financiële aspect een blijvende bezorgdheid. Door de toekenning van (hogere) studietoelagen is de overheid in de mogelijkheid een wezenlijke bijdrage te leveren aan het verminderen van deze bezorgdheid.

Ik ben zeer dankbaar voor de studietoelagen die ik krijg voor mijn 3 kinderen. Hierdoor krijgen zij de kans om verder te studeren, iets wat ik hen anders niet kon geven.

Ik maak mij al zorgen hoe de toekomst voor onze kinderen zal zijn, hoe zullen we hun studies bekostigen? En ik besef dat wij het nog redelijk goed hebben, hoe doen mensen dat die maar 1 loon of geen loon hebben?

Schooltoelage vanwege dure richting.

Recht op studietoelage als alleenstaande.

Extra toelage [voor] kinderen ten laste, steun bij studie (financieel).

Misschien een studietoelage voor ons jongeren.

Meer studiebeurzen (ook voor hogere inkomens).

Ondersteuning school en studiekosten, wij vallen erbuiten.

Een aantal respondenten geven aan de aanvraagprocedure voor school- of studietoelage te omslachtig of de voorwaarden te streng te vinden.

Studiebeurs: de aanvraag te vereenvoudigen. Als ambtenaar is het toch gemakkelijk te zien wat ik juist verdien.

Complexe administratie blijft een werkpunt vb. aanvraag studiebeurs.

Sneller studietoelagen (minder streng).

Er zijn ook respondenten die voorstellen het onderwijs kosteloos te maken.

Kindergeld afschaffen en school volledig gratis en jongere schoolplicht.

School tot 18 jaar gratis inclusief elektronica (pc, smartphone, ...) + abonnement.

Onderwijs volledig gratis.

3.7.2.2 Hogeschool of universiteit

Meerdere respondenten uiten hun bezorgdheid over de kostprijs van het hoger onderwijs en universitaire studies en de betaalbaarheid ervan. Ze geven aan dat steun vanuit de overheid hieromtrent wenselijk of noodzakelijk is, bijvoorbeeld door het optrekken van studietoelagen of door het verhogen van de kinderbijslag.

Een studiebeurs als mijn kinderen naar de hogeschool gaan.

Wij hebben 2 kinderen, bijna 3 kinderen die op kot zijn/gaan. We kunnen niet anders, want met het openbaar vervoer geraken we er niet (geen verbinding). Financiële steun (bv. inschrijvingsgeld verlagen, bijdrage in het financiële) zou welkom zijn.

Tegemoetkoming bij meerdere studenten (komen niet in aanmerking voor studietoelage waardoor we maandelijks meer dan 1000 euro kwijt zijn aan de studenten (= hoge kost).

Beurs voor hogere studies dochter.

Onderwijs (universiteit) is kostelijk!

Hogeschool kosten is te duur.

Op het vlak van hogere studies. Deze zijn heel duur. En zeker in deze tijden is het kot en een deel van het studiegeld weggegooid geld. Ik weet niet hoe we dit binnen een jaar met 2 [en] later 3 studerende kinderen gaan doen.

Kostprijs voor universitaire studies verlagen.

Meer kindergeld voor studenten hoger (universitair) onderwijs.

Maximumfactuur middelbaar. Betere steun voor hoge schoolstudenten.

Studeren goedkoper maken (inschrijvingsgeld, huur studentenkot).

Door het kindergeld van studerende kinderen op te trekken. De kosten voor de studies nemen een heel grote hap uit ons gezinsbudget. Ik voel me verplicht om voltijds te blijven werken om onze kinderen de kans op studeren te geven. Of inschrijvingsgeld aan de hogere scholen verlagen.

3.7.2.3 Inkomensvoorwaarden en studietoelagen

Een ander gevoelig punt dat door verschillende respondenten ter sprake wordt gebracht zijn de inkomensvoorwaarden voor de toekenning van een studietoelage.

Een aantal respondenten, vanuit verschillende situaties, getuigen geen recht te hebben op een studietoelage voor hun studerende zoon of dochter en ervaren dit als onrechtvaardig.

De studietoelage voor mijn studerende kinderen wordt sinds dit jaar rechtstreeks aan de kinderen uitbetaald, terwijl ik hun kot en andere kosten (eten etc.) bekostig. Voordien werd het bedrag aan de ouder betaald. Dit is voor mij een zware dobber (financieel) en de kinderen studeren en verdienen nu niets door geen studentenjob (door corona) dus de kinderen kunnen niets betalen, maar ik, de alleenstaande ouder, moet alles bekostigen.

Als student (vanaf 18 jaar oud) krijgt het tweede kind minder geld voor studietoelagen dan het eerste kind, en zeker het 3e kind dat soms niets meer krijgt! Werkelijk, op een bepaald moment, als dit derde kind alleen ten laste van moeder/vader blijft, heeft dit kind geen recht meer op studietoelagen. Is het geen onrecht??

Een studietoelage voor mijn dochter van 22 die aan de andere kant van Vlaanderen studeert. Ze heeft hier geen recht op. Als alleenstaande moeder vind ik dit niet oké. Mijn gezin bestaat uit ik en mijn twee volwassen kinderen.

Meerdere respondenten, waarvan de studerende kinderen niet studiebeursgerechtigd zijn, stellen een versoepeling van de voorwaarden en/of het optrekken van de inkomensvoorwaarden voor.

Meer recht op studiebeurzen. Dit is nu niet het geval. Mijn loon is te hoog. Ik betaal wel alles alleen en heb nooit steun gehad van ex-partner.

De norm van de studietoelagen veranderen. Mensen die veel [werken voor] een baas hebben dikwijls er geen recht op omdat ze te veel verdienen. Belastingen van een zelfstandige is dikwijls laag genoeg!!

En i.p.v. kinderopvang te geven, zorgen dat elk kind gratis naar school kan gaan. Ook hogeschool en universiteit. Dan pas zouden alle kinderen gelijke kansen krijgen. Ook jammer dat je als 2 gewoon werkende mensen geen recht hebt op studiebeurzen terwijl veel 'zelfstandigen' er wel recht op hebben. Dit systeem zou toch eens dringend herbekeken moeten worden.

Het is jammer dat gezinnen van de middenklasse vaak uit de boot vallen bij bv. studiebeurzen, premies ...

Ik vind als een kind naar een (hoge) school gaat, moet elke kind dezelfde rechten krijgen zoals studiebeurs. (...) Elk kind moet dit krijgen en dezelfde kosten krijgen en betalen.

Studietoelagen: daar hebben wij geen recht op wegens 'te veel verdienend'. Toch moeten wij zeer goed letten op wat we uitgeven (vooral dagelijkse behoeften zoals eten-drank-vervoer-lening- zijn een grote hap uit het budget). Maak dan niemand wijs dat iedereen dit kan aanvragen = valse hoop.

Bepaalde subsidies, studiebeurzen worden afhankelijk van het inkomen uitgekeerd. Dit is niet altijd fair. Zo ken ik kinderen uit rijke milieus die toch een studiebeurs krijgen omdat de ouders zich als zelfstandigen een laag loon uitbetalen. Wij hebben nooit ergens recht op. Ik en mijn echtgenoot zijn met niks begonnen (geen rijkelui) en kunnen van niks genieten.

Kinderen die universitaire studies doen kosten zeer veel geld. Zeker als 4 kinderen op dit niveau studeren. Het kindergeld verhogen of [een] extra premie zou hierbij welkom zijn. In een samengesteld gezin, waarbij 3 van de 4 een ander domicilieadres hebben en alle 4 hogere studies volgen, is het financieel moeilijk omdat je budget te hoog is voor studietoelage (met 1 inwonend kind), maar de kosten van de 3 andere wel meebetaald moeten worden. Er wordt hier niet gekeken naar de partner die mee de kosten betaald.

3.7.2.4 Studiekosten verlagen (tot helemaal gratis)

Globaal spreekt uit de antwoorden vooral de vraag om de studiekosten in het algemeen te verlagen. Verschillende cruciale uitgaveposten worden hierbij vermeld zoals inschrijvingsbedragen, studieboeken, computer, vervoer, uitstappen enz.

Bijzondere aandacht voor inschrijvingsgelden, voor aankoop computer.

Internet (verplicht voor school en andere) allemaal op eigen kosten.

Verlaging kost schoolboeken (vrij onderwijs).

Tussenkosten in busabonnementen voor school voor de kinderen. Onderwijs - leerboeken voor de kinderen zijn een grote uitgave.

Tussenkosten in schooluitstappen.

Schoolkosten verlagen (boeken, inschrijvingsgeld voorgezet onderwijs, ...).

Ik heb een computer nodig voor de studie van mijn zoon.

Er wordt o.a. verwacht dat ze een eigen laptop hebben. De kosten voor boeken in het begin van het schooljaar zijn ook vrij hoog en dan [hebben we] nog niet meegeteld dat ze af en toe toch nieuwe kleding nodig hebben.

3.7.3 Leerlingbegeleiding en zorgondersteuning

Naast de nood aan financiële ondersteuning geven ouders aan ook nood te hebben aan meer gepaste ondersteuning bij het studeren en schoolgaan. Ze denken hierbij aan leerlingen met hoogbegaafdheid, leerlingen met autisme en leerlingen met bijzondere noden in de brede zin; bij voorkeur dichter bij huis dan nu soms het geval is. Zo wordt voor kinderen en jongeren met hoogbegaafdheid meer aandacht en informatie gevraagd.

Met meer info over hoogbegaafdheid voor mijn zoon.

Beter onderwijs --> nu onvoldoende aandacht voor kinderen die meer uitdaging nodig hebben.

Meer aandacht begaafde kinderen in secundaire onderwijs.

Meer aandacht voor hoogbegaafdheid in onderwijs.

Ook vermelden een aantal respondenten noden die leven bij kinderen met autisme.

Meer voorzieningen (scholen, ed.) voor kinderen met specifieke behoeften zoals ASS, ADHD. Terugbetaling logopedie vb. bij taalontwikkelingsstoornissen (niet enkel via aanvullende verzekeringen).

ASS binnen het gewone onderwijs opnemen. Een normaal intelligent kind wil in een gewone school zitten, ook al heeft dit kind ASS. Maar school moet dan wel weten hoe ze dit moeten opvangen.

Respondenten attenderen op een bredere groep van kinderen en jongeren die meer ondersteuning behoeven tijdens de schoolloopbaan en vervolgens daarna in de aansluiting met de arbeidsmarkt. Het CLB wordt vermeld als een actor waar meer op ingezet dient te worden.

CLB-dienst aanpassen. Meer steun op gestructureerde wijze voor ouders van kinderen met een bepaalde problematiek. Meer steun voor de scholen om kinderen met speciale noden te helpen.

Meer hulp bij kinderen die bijzonder onderwijs moeten volgen en naar werk toe na schoolcarrière.

Ondersteuning van schoolverlaters, ze vinden korte vervangingsopdrachten of deeltijds werk. Alleen wonen is dan zeer moeilijk. Ik vrees voor de toekomst van onze kinderen. Mede door corona zal er een grote crisis ontstaan voor hen zal het moeilijk zijn om een goed leven op te bouwen, voldoende financiële middelen te hebben voor een eigen woning te kopen etc. ....

Aangepast onderwijs in meerdere steden zodat ze geen uren op de bus moeten zitten.

3.7.4 Mentaal en emotioneel welbevinden op school

Naast het financiële aspect van het onderwijs en het schools functioneren van hun kinderen pleiten een aantal ouders voor meer aandacht en zorg voor het mentale welbevinden van kinderen en jongeren op school. Respondenten geven aan dat dit zou kunnen door bijvoorbeeld meer in te zetten op middelen voor zorg, door extra activiteiten gericht op het mentale welbevinden van kinderen, door meer rust voor de kinderen en door een betere opvolging van het mentale welbevinden.

Aan onze minister van onderwijs: er moet dringend meer aandacht, tijd en geld worden voorzien voor het mentale welbevinden van onze kinderen.

Meer zorg op school met kinderen die het mentaal moeilijk hebben: meer zorg, opvolging en begrip.

Extra schoolactiviteiten voor de mentale zorg van kinderen.

Cognitieve opvolging, socio-emotionele opvolging. Motiveren, algemeen beter opvolgen.

Vanuit mijn job zou ik wensen dat kinderen meer rust krijgen: geen schoolwerk in vakanties, geen continue prikkeling via smartschool.

Geen pesterij voor kinderen/ leerkrachten moeten reageren. Met mekaar veel praten en begrijpen.

Een andere piste is meer in te zetten op de creatieve ontwikkeling alsook aandacht te hebben voor de spirituele dimensie.

Scholen die ook open staan voor [het] creatieve/spirituele.

Ook pleiten ouders voor het verminderen van de prestatiedruk op school.

Dat de scholen minder zouden moeten gericht zijn op prestaties. Dat geeft zo een hoge druk aan de kinderen waardoor sommige gedemotiveerd geraken, faalangst en zo ontwikkelen. Meer de talenten van elk kind aanmoedigen.

Minder druk vanuit school qua prestaties.

3.7.5 Volwassenenonderwijs

Een aantal respondenten wijzen op ondersteuningsbehoeften vanuit hun eigen leertraject in het volwassenenonderwijs. Nederlandse taallessen alsook het volgen van een beroepsopleiding in de zorg worden meerdere malen vermeld.

3.7.5.1 Nederlandse les

Twee respondenten geven een antwoord dat betrekking heeft op het belang dat ze hechten aan het kunnen volgen van Nederlandse taallessen.

Faciliter les cours de langue Néerlandais à [ma] famille d'origine étrangère pour mieux s'intégrer dans la société Néerlandophone et pour mieux se former dans le milieu professionnel; que vous continuez à nous donner des opportunités.

J'aimerais prendre des cours de Néerlandais, mais les cours du soir commencent trop tôt. Je termine le travail à 19 h tous les jours du lundi au vendredi.

3.7.5.2 Beroepsopleiding

Twee respondenten getuigen van de mogelijkheid in te stappen in een beroepsopleiding die vervolgens toegang geeft tot een knelpuntberoep.

Ik ben blij dat ik de kans heb gekregen om terug naar school te kunnen, met behoud van een inkomen. VDAB-knelpuntberoep verpleegkundige.

Door de werkloosheidsuitkering voor mensen die terug studeren voor een knelpuntberoep hoger te leggen dan het nu is. Door de studies van mijn vrouw moeten we het met veel minder per maand doen.

Meerdere respondenten geven aan zich in te zetten voor een studie of voor het belang van levenslang leren.

Ik wil dit jaar [een] opleiding beginnen (kapster), maar mijn man kan [dat] niet betalen, want de kosten van [de] opleiding zijn hoog.

(...) Mensen met gemiddeld loon vallen overal buiten i.v.m. premies. Ik wil graag bijstuderen, maar [ik] heb geen recht op financiële ondersteuning. Dus bij inschrijving moeten wij het als werkende mens financieel moeilijk hebben.

Promoten van korte termijn opleidingen in [het] kader van levenslang leren.

Tijd voor levenslang leren binnen of buiten de werkuren.

3.7.5.3 Varia

Tot slot worden volgende thema's vermeld: pestgedrag (ook in volwassenenonderwijs), inzetten op opleidingen omtrent digitalisering en de problematiek van het erkennen van buitenlandse diploma's.

Pestgedrag in het onderwijs (bij volwassenen) moet dringend aangepakt worden! (Zie pestwet in Nederland)

Goede begeleiding voor ouderen bij digitalisering van alles.

Digitalisering veel minder hard doordrijven. Het maakt voor velen het leven alleen maar moeilijker.

Erkenning van diploma (master).

3.8 VRIJE TIJD, SPORT & CULTUUR

Van de antwoorden kunnen er 54 worden gecodeerd onder de rubriek vrije tijd, sport en cultuur, als het domein waarop de overheid ouders kan ondersteunen.

3.8.1 **Vrije tijd & vakantie**

Indien respondenten vrije tijd aangeven als het domein waarop de overheid hen kan ondersteunen komen verschillende subthema's aan bod. Overwegend gaat het over het meer mogelijk maken van vrijetijdsactiviteiten voor de kinderen en voor het gezin. Respondenten geven hierbij ook drempels aan die ze ervaren, bijvoorbeeld financiële drempel, inclusie-drempel, mobiliteitsdrempel enz.

Meer sociale contacten mogelijkheden geven daarvoor en niet alleen voor mensen die het kunnen permitteren. Ook meer dingen organiseren voor mensen die het met veel minder moeten doen om rond te komen.

Voor gezinnen (grote) met kinderen de activiteiten, uitstappen, buitenschoolse hobby's goedkoper maken, ook het busabonnement. Het kost ons een fortuin bijna om voor onze 3 kinderen toch het nodige te voorzien (kleren, schoolgerief, hobby's).

Extra steun voor jonge gezinnen voor het sociale leven. Uitstapjes + hobby's zijn prijzig.

Ouders steunen met kortingen voor activiteiten/vakanties te doen met je kinderen.

Meer oog voor kinderen met problematieken, ook naar vrijetijdsbesteding toe.

Meer gezinsactiviteiten toegankelijk voor iedereen ... (te veel ideeën).

Hobby's op veilige fietsafstand.

Uit de antwoorden blijkt verder dat vakantie als vrijetijdsinvulling niet altijd evident is, o.a. omwille van financiële redenen.

Minder kosten voor vakantieactiviteit.

Reizen beter betaalbaar maken.

Offrir les vacances par exemple.

Een reis cadeau doen.

Respondenten hebben het verder ook over de wens te beschikken over meer verlofdagen dan de nu wettelijk voorziene 20 (betaalde) vakantiedagen.

Meer vrije dagen verlof (betaalde).

Meer wettelijke vakantiedagen dan 20 voor voltijdse job.

Meer verlof betaald, nu 20 dagen, minstens 25 dagen!

Meer verlof.

Meer vakantiedagen.

Een aantal respondenten zien het als een taak van de overheid om vrijwilligerswerk goed te ondersteunen, opdat men zo een bijdrage kan leveren aan de buurt en aan de gemeenschap.

Voluntary social work can be encouraged more so that we can contribute to our neighbourhood and community more.

If the government could provide more opportunities for experts like us to contribute to the society through volunteering.

3.8.2 Sport

Meer dan de helft van de antwoorden hebben betrekking op het domein van sport en sportmogelijkheden (infrastructuur, betaalbaarheid, bereikbaarheid...) waarbij ze pleiten om sport (al dan niet in clubverband) goedkoper te maken of topsporters beter te ondersteunen. Daarnaast vraagt men van werkgevers om sporten tijdens de werkuren mogelijk te maken. Naast sport in het algemeen gaan twee ouders in op het belang van zwemlessen en zweminfrastructuur voor kinderen.

Een extra toelage voor de sportclubs. Sporten is duur (voetbal).

Sport voor kinderen goedkoper [maken].

Topsporters ondersteunen, [dit] kost ouders handenvol geld.

Werkgevers stimuleren om sportfaciliteiten te voorzien. In ideale omstandigheden: een gezonde werknemer is een fitte werknemer. Mochten werkgevers een uurtje sport toelaten tijdens werkuren, zou de gemiddelde mens misschien ook sportiever zijn en minder kampen met overgewicht.

Gratis yoga/meditatieklassen voor ouders en kinderen.

Ook zijn er acht ouders die vragen naar een (betere) speeltuin voor kinderen in hun gemeente.

Meer speeltuinen.

More playgrounds for older kids (6+) for example with bike tracks etc.

Maak speelparken voor kinderen in elk dorp.

Een toffe speeltuin in ons dorp (X) zou ook wel leuk zijn.

Mooiere buitenspeeltuinen.

Meer faciliteiten voor zwemles kinderen. Lange wachtlijsten en enkel mogelijk in grotere zwemcomplexen. Aangezien kleine zwembaden sluiten.

Iets heel anders, maar mijn kind is 8 en kan nog steeds niet zwemmen. Hier wordt op school niet genoeg aandacht aan gegeven en privélessen zijn te duur. De overheid zou voor elk kind enkele lessen moeten vergoeden. Hoe vroeger ze kunnen zwemmen, hoe beter!

3.8.3 Cultuur

Tot slot zijn er nog een zevental respondenten die aangeven dat ze het een ondersteuning zouden vinden mocht de overheid meer deelname aan culturele activiteiten mogelijk maken. Vooral het verlagen van de financiële drempel wordt vermeld.

Cultuur toegankelijker (financieel) maken voor iedereen.

Vrijtijdsbesteding (sport en cultuur) goedkoper maken door bijvoorbeeld ondersteuningscheques.

Ook een culturele of evenementpas zou ook fijn zijn.

Voor het gezin met veel kinderen meer korting voorzien (museums, cultuurdingen) zodat we met alle gezinsleden activiteiten kunnen doen in de vakantie.

3.9 WONEN

In 122 antwoorden komt huisvesting voor als domein waarop de overheid ondersteuning kan bieden.

3.9.1 Betaalbaar wonen

De belangrijkste boodschap hierbij is een vraag om betaalbaar wonen mogelijk te maken voor iedereen.

Betaalbare woningen.

Huisvesting betaalbaarder maken.

Woningen goedkoper. Niet makkelijk als alleenstaande ouder om huis te kopen en renoveren.

Beperken van de Immo-prijzen zodat iedereen een dak boven zijn/haar/hun hoofd heeft die past bij de noden van het gezin.

Sommige respondenten getuigen van de te kleine omvang van de huidige woonst in verhouding tot de gezinssamenstelling of van de slechte staat van het appartement.

We hebben een appartement met 2 kamers en wij zijn met z'n 6-en. We hebben echt weinig plaats. We slapen in een kamer met 3 personen en de kamer is 2,40 meter. Een persoon wil slapen en de andere is nog aan het lezen in onze kamer. We hebben echt weinig plek.

Een deel van de huur betalen voor ons! Mijn kinderen willen graag in een huis wonen zodat ze een tuin hebben om in te spelen!

En nous donnont un logement adéquat pour nôtre famille de 4 enfants.

Ik hoop dat ik mijn kinderen kan blij maken met een groter huis. Dat zij hun eigen kamer hebben, dat ze een beetje privacy kunnen hebben. Ik hoop dat dit in orde komt in de loop van de tijd.

Geef ons een iets groter huis.

Ik wil gewoon een deftig appartement, die proper is en zonder schimmel, want ik woon momenteel in een slecht appartement en altijd probeer ik een nieuwe woning te zoeken, maar het lukt niet :(

3.9.2 Hoge huurprijzen

De geldende huurprijzen worden door meerdere respondenten als erg hoog ervaren. Ook de huurwaarborg van drie maanden wordt als een (te) grote instapvoorwaarde ervaren die voor sommigen niet haalbaar is.

Huurprijs van de woningen verlagen.

Loyer moins cher.

Aide pour les loyers dans le secteur privé.

Huurwaarborg als hoge drempel.

Verhuur van betere woningen. Kunnen nu enkel particulier huren, [dat] zijn dure woningen en [de] waarborg staat op 3 maanden. Ondanks redelijk goed loon is dit niet te betalen! Waarom niet 1 maand i.p.v. 3?

3.9.3 Hoge kooprijzen

Ook het kopen van een huis of een appartement wordt als moeilijk ervaren door respondenten die huisvesting naar voren hebben geschoven als domein waarop de overheid hen kan steunen. Met name door alleenstaande ouders.

Dat woningen minder duur zijn om te kopen. Momenteel hebben wij een maandelijkse afbetalingen van iets meer dan 2.000 euro per maand, dat is een grote hap uit ons budget.

Plus d'aide pour s'acheter un appartement ou une maison.

Als alleenstaande zou meer ondersteuning voor de aankoop van een woning wel helpen, slechtere rentevoet als je alleen leent dan als koppel, zou niet mogen.

Alleenstaanden helpen bij de aankoop van eigen woning.

3.9.4 Vraag naar meer sociale huisvesting

Uit de antwoorden spreekt vervolgens een grote vraag naar sociale huisvesting. Respondenten geven aan dat de toegang tot en/of verwerven van een sociaal appartement of sociaal huis een belangrijke en noodzakelijke ondersteuning zou betekenen voor hen. Al de hieronder staande citaten geven dit aan.

Meer sociale woningen bouwen.

Een sociale woning!

Sociale woning.

Meer sociale huizen, vooral voor grote gezinnen.

Als ze me kunnen helpen voor een sociaal huis, want ik moet veel betalen voor de huurprijs.

Aide au logement sociale.

Sneller een sociale woning.

Rapper zijn in sociale woningen! Nu huren we een huis veel te duur en te klein! Eerst denken aan de Belgen (eigen volk eerst).

Recht op een sociaal huis.

Door ons sociale huisvesting te bieden.

De mogelijkheid om [een] sociale woning te kopen en [over] een sociale lening daarvoor te beschikken, zonder vele jaren op de wachtlijst te staan.

Ik vind dat ze al genoeg doen. Enkel de sociale woningen aanvullen en strenge normen hieraan verbinden, ook voor de sociale verhuurmaatschappijen zelf.

Sociale woning.

Ook de private huurmarkt is duur en er zijn te weinig sociale huurwoningen.

Meer investeringen van sociale bouwbedrijven om mensen/gezinnen in nood sneller te voorzien van een sociale woning.

Ik denk dat er meer geïnvesteerd moet worden in sociale huisvesting. En [dat] deze correct toebedeeld dienen te worden.

Meer sociale woningen zodat ik ook de kans kan hebben op sociale woning.

Door me een sociale woning te gunnen, maar dit krijg ik niet. Ik verdien volgens hen teveel. Ik weet dat anderen dit wel krijgen en geen opgroeiende kinderen hebben.

In afwachting van sociale huisvesting vinden een aantal respondenten dat een systeem van huurtoelage een oplossing zou kunnen zijn waar de overheid aan kan bijdragen.

Groter aanbod sociale woningen of nog beter: een premie/tegemoetkoming in de huur via privésector.

Meer sociale woningen, tussenkomst bij lage inkomens indien toch huren op privémarkt.

Het grote tekort aan sociale woningen spreekt ook uit de (zeer) lange wachttijden, waarvan respondenten in volgende citaten getuigen.

Wij leven nu met 7 personen in een klein appartement. Ik had graag een sociale woning gehuurd zodanig dat mijn kindjes meer ruimte krijgen om te studeren. Zijn reeds 10 jaar aan het wachten op hulp.

Het is 10 jaar geleden dat we ons hebben ingeschreven bij de sociale woningdienst. We wonen nu al 20 jaar in een appartement met 1 slaapkamer. We zouden graag de toewijzing van een sociale woning versnellen.

Gezinnen die op een wachtlijst staan voor een sociale woning of een instelling hebben grote zorgen, daar mag de overheid zeker werk van maken.

Ook geeft een respondent aan hoezeer huisvesting verbonden is aan de verblijfsregeling van de kinderen.
Aider avoir un logement social pour que mes enfants puissent rester chez moi de temps en temps. Je ne reçois pas d'aide au logement, je ne sais pas pourquoi.

3.9.5 Renoveren

Respondenten die zich op de private huisvestingsmarkt bevinden, geven aan dat de overheid hen kan steunen op het domein van renovatie: door procedures te vereenvoudigen en te versnellen en door duurzaam renoveren te stimuleren.

Procedures/administratie verbeteren.

Transparantere/eenvoudigere formulieren voor (renovatie) premies aanbieden.

Betere/snellere opvolging van bv. renovatiepremie.

Meer ondersteuning voor duurzame investeringen. We hebben nu een behoorlijk goede financiële situatie, maar bv. op moment van onze verbouwingen was dat niet en waren die keuzes te duur.

3.9.6 Hypothecaire lening

Het kunnen afsluiten van een hypothecaire lening voor de verwerving van een eerste woonst, ook voor lagere inkomens, wordt ook als een ondersteunende maatregel beschouwd door een aantal respondenten. Ouders vermelden o.a.:

Het kopen of bouwen van een woning mogelijk maken door een lening te kunnen nemen met mijn lage inkomsten.

Faciliter mais dans la manière d'obtenir une hypothèque ou une meilleure façon de pouvoir obtenir une maison.

Voor eerste aankoop voor een woning. We kunnen geen 50.000 euro sparen om de kosten van registratie en 10% voorschot te betalen. Elke maand betalen we rond 1.000 euro huur voor de lucht. Als de kosten lager waren, dan had ik [een] eigen woning.

3.9.7 Toekomstdroom voor de kinderen

Respondenten pleiten tot slot voor betaalbare woningen voor de kinderen.

Toekomstplan voor onze kinderen: bouwgronden en huizen betaalbaar maken.

Het terug betaalbaarder maken van woningen/bouwgrond voor onze kinderen.

Ik maak mij zorgen hoe mijn kinderen een eigen woonst moeten gaan financieren, gezien de steeds stijgende woning-prijzen en zware financiële lasten.

Zodat onze kinderen later zonder problemen een huis kunnen kopen en geld aan de kant [kunnen] zetten, zodat zij een goede start hebben als ze zelfstandig gaan wonen.

3.10 VERVOER EN MOBILITEIT

In 70 antwoorden komt het thema vervoer en mobiliteit aan bod.

3.10.1 Openbaar vervoer versterken

Zowat de helft van deze antwoorden hebben betrekking op het thema openbaar vervoer. Deze respondenten geven aan dat de overheid hen kan ondersteunen door het openbaar vervoer zowel praktisch als financieel meer toegankelijk te maken.

Door in te zetten op openbaar vervoer.

Beter openbaar vervoer.

Zo leeft er een zekere vraag om het openbaar vervoer goedkoper tot gratis te maken.

Betere beschikbaarheid en betaalbaarheid van openbaar vervoer, waardoor dit algemeen aantrekkelijker wordt.

Beter (koop) openbaar vervoer.

Diminuer le prix des transports en commun.

Gratis busabonnement, vb. vanaf secundair onderwijs.

Gratis openbaar vervoer 12-18 jaar.

Graag gratis treinrittenkaart voor uitstapjes.

Gratis openbaar vervoer.

Verder is er de noodzaak om het openbaar vervoer te versterken door meer en betere verbindingen.

Beter openbaar vervoer naar kleinere dorpen!!!

Beter openbaar vervoer tussen de dorpskernen.

Mijn gemeente beter verbinden met stad zelf.

Ook is de toegankelijkheid bijvoorbeeld voor rolstoelgebruikers een aandachtspunt.

Openbaar vervoer en rolstoel :- (Mijn dochter moet met een taxi naar school, weet er iemand van jullie wat dat kost? Anders kan ze niet verder studeren, nog een lange weg te gaan op dit gebied.

3.10.2 Verkeersveiligheid

Een tweede belangrijke wijze waarop een overheid de mobiliteit van ouders kan verbeteren is door het vergroten van de verkeersveiligheid. Dit kan door het verbeteren van de weginfrastructuur, door meer en veiligere fietspaden aan te leggen en door mee te waken over de kind veilige straten.

Veiligheidsgevoel op straat, op de fiets.

Veiligere en rustigere verkeerssituatie door minder auto's en/of lagere snelheden zou een groot verschil maken in onze levenskwaliteit.

Veilige fietspaden in dorpen en vooral verbindingswegen tussen dorpen. Onveilige wegen weerhouden ons om onze kinderen met de fiets naar school te brengen. Meer controles en/of zwaardere boetes voor rijden onder invloed of overdreven snelheid, want nu voelen [we] ons nog steeds onveilig met de fiets op de weg.

Overheid meer inzet (voor gezinnen) op verkeersveiligheid.

Veilige fietspaden om onze kinderen naar school te laten fietsen. Minder auto's (bedrijfswagens), meer plaats voor de fiets.

Door veiliger verkeer voor mijn kinderen te voorzien, zodat ze later zelfstandig naar school kunnen gaan.

Betere/veiligere fietsomgeving.

Goede, veilige fietspaden.

Fietsveiligheid bevorderen.

3.10.3 Kostprijs auto

Ten derde hebben een reeks antwoorden ook betrekking op ouders die in het bezit zijn van een auto, maar die aangeven dat ze bezorgd zijn voor de stijgende kostprijs.

Kosten van auto verminderen (verzekering, belasting, tankkosten).

We hebben beiden onze wagen voor het werk nodig, brandstofprijzen stijgen voor u tegen te zeggen. Ik houd mijn hart voor de toekomst de "milieuvriendelijke" wagens, veel armoede bij. Energieprijzen rijzen de pan uit en ons loon?

Gezinnen dewelke genoodzaakt zijn 2 voertuigen aan te schaffen voor woon-/werkverkeer hebben een hogere kost dan gezinnen dewelke kunnen genieten van een firmawagen. Firmawagens zouden bij deze zwaarder belast moeten worden.

Taks op wagens minderen.

Minder taks op brandstof.

Geen auto met afbetalingsplan voor wie uitkering krijgt, wel deelwagen om zich te verplaatsen voor opleiding of om werk te zoeken.

Deze kostprijs wordt ook bij 3 respondenten expliciet vermeld als een drempel om het autorijbewijs te behalen. *Financieel is het niet haalbaar voor een rijbewijs te halen voor een van ons twee, wat voor ons gezin en sociaal leven veel zou doen.*

Helpen met een financiële betaling op behalen van een rijbewijs.

Een ander ding dat ik zou willen vragen, een hulp om het rijbewijs te halen, want ik heb de theorie al gemaakt.

3.11 LEEFMILIEU

In 49 antwoorden weerklinkt een bezorgdheid omtrent het leefmilieu. Respondenten uiten de verwachting dat de overheid een duurzaamheidsbeleid voert, met meer oog voor de klimaatdoelstellingen, voor meer evenwicht tussen ecologie en economie en voor een groenere leefomgeving.

3.11.1 Duurzaamheid

Naast een algemene oproep voor een duurzaam beleid gaan respondenten in op deelaspecten zoals duurzame voeding, duurzaam wonen, duurzame energie en duurzame mobiliteit.

Groen en duurzaamheid stimuleren.

Een duurzaam beleid voeren als overheid, waarbij een duidelijk perspectief op lange termijn geladen wordt bv. investeringen in hernieuwbare energie (digitale teller).

Meer nadruk op duurzaamheid. Meer accent op gezonde voeding. Meer groene aanleg.

Gezonde levensstijl promoten door gezonde voeding betaalbaarder te maken. In België betaal je het allerminste voor ongezonde voeding. Niet logisch!

Meer aandacht voor milieu en duurzaamheid en dit op een goedkope manier aanbieden, bv. vegetarische producten, zonnepanelen.

Met keuzes voor duurzame oplossingen i.v.m. transport/mobiliteit, energie, voedsel en kleding.

Meer tegemoetkomingen voor energiezuinig verbouwen voor modale inkomens. Wij willen dit graag maar door de huidige regelgeving moet je alles in 1 keer verbouwen of 10 jaar wachten voor een volgende premie.

Meer aandacht voor duurzaamheid, gezondheid en milieu. Herbruikbare luiers, langer borstvoedings-/afkolfpauze op het werk. (na 9 maanden moeten stoppen).

Betere steunmaatregelen voor duurzame renovatie (zonnepanelen...). De standaarden worden omhooggetrokken, maar het wordt steeds moeilijker haalbaar om dit als gemiddeld gezin te betalen.

Dat duurzaamheid ook bepaalde inspanningen vraagt, waar niet steeds iedereen toe bereid is, blijkt uit de volgende antwoorden.

Containerparken niet betalend maken.

Geen windmolens in woongebied, maar op industrie.

LEZ afschaffen.

3.11.2 Klimaatdoelstellingen

Ook leeft er een bezorgdheid bij een aantal respondenten omtrent het niet behalen van de klimaatdoelstellingen en de impact hiervan op de kwaliteit van leven in de (nabije) toekomst.

Beste overheid: wil u echt werk maken van zorgzaam samenleven, gelieve dan de klimaatnoodtoestand uit te roepen en werk te maken van een rechtvaardige transitie. Bedankt!

De overheid moet dringend meer werk maken van duurzaamheid en klimaatmaatregelen nemen om de toekomst van mijn kinderen te verzekeren!

Ik maak me zorgen over de toekomst van onze kinderen door de klimaatproblemen en door het verkeer, van auto's vooral, omdat hier geen drastische beslissingen voor worden genomen.

Een aantal respondenten verwachten dan ook een duidelijker beleid vanuit de overheid dat het behalen van deze doelstellingen ondersteunt en mee mogelijk maakt.

Faciliterende rol van de overheid in de klimaatdoelstellingen.

Ambitieuze klimaatdoelstellingen.

Betere begeleiding groen- of klimaatbeleid: wat kan een gezin doen?

Subsidies i.v.m. de woning klimaat neutraler te maken.

Kosteloze investeringen voor klimaatdoeleinden i.p.v. 'norm' opleggen en binnenkort boetes als je die niet haalt.

Meer elektrische laadpalen.

3.11.3 Ecologie

Een aantal respondenten verwoorden hetzelfde thema dan weer in andere termen, namelijk als een beter evenwicht tussen economie en ecologie.

MEER groen en ecologisch beleid voor de toekomst van onze kinderen.

Ecologie (!)

Ecologie primeert op economie.

Een levenswijze promoten waarin mens, dier en milieu centraal staan i.p.v. geld.

3.11.4 Groene openbare ruimte en natuur

Tot slot zijn er ook verschillende respondenten die het belang van meer groene openbare ruimte en meer natuur aangeven en zien dit als een domein waarop de overheid een rol te vervullen heeft.

Aandacht voor natuur om te spelen maar ook duurzaam mee om te gaan.

Meer lokale ontspanningsmogelijkheden (groen).

Door de natuur en onze leefomgeving beter te beschermen (bouwstop!).

De betonstop echt eens toepassen!

Meer openbaar bos en park in en rond eigen dorp/buurt!

Meer natuur behouden. Meer bossen, parken, natuurplekjes, waterpartijen, ontmoetingsplaatsen.

Meer groen.

Gezonder, groener leefmilieu.

Een beter leefmilieu creëren: meer bos, natuur, open ruimtes.

Meer groenruimte.

Meer openbare ruimte en groen.

Meer groen. Veranker de (X) als NATUURgebied.

Belang van groen en natuur in je directe omgeving. Dat geeft mentale rust en mogelijkheid tot beweging in buitenlucht.

Geluidswerende schermen naast de autostrade!

3.12 JUSTITIE EN JURIDISCHE BIJSTAND

Bij 15 respondenten komt het thema van justitie aan bod als een domein waarop ze van de overheid meer ondersteuning wenselijk achten.

3.12.1 Juridische bijstand en bemiddeling

Een aantal antwoorden gaan over juridische bijstand of bemiddeling.

Goedkopere juridische bijstand.

Betere bemiddeling bij burenruzies.

Het zou fijn zijn als de overheid meer financieel kon ondersteunen als men een rechtszaak heeft (vb. pro-deo advocaat toewijzen).

3.12.2 Internetfraude

Bij twee antwoorden betreft het internetfraude.

Internetfraude aanpakken.

Ik kom er wel door wanneer rechtbank klaar is met de personen die mijn rekening leeghaalden. Personen zijn al gepakt. Nu men geld nog terugkrijgen.

3.12.3 Politie en justitie

Meerdere antwoorden hebben betrekking op het functioneren van politie en justitie.

Justitie beter inrichten; de scheiding/verdict van de rechter wijst alle financiële voordelen aan moeder toe. Gevolg: water aan mijn lippen (zeker nu corona). Er is een scheidingsepidemie aan de gang waar veel te weinig aan gedaan wordt. Dit heeft een enorme impact op de maatschappij. Justitie en de advocatuur zijn geldverslindende machines. Justitie is NIET RECHTVAARDIG/DUUR. Klassenjustitie.

Snellere afhandeling gerechtelijk onderzoek, zeker voor seksuele delicten of delicten waar slachtoffers psychologisch onder lijden.

Correct justitiebeleid!!

Ik vind het zeer angstig hoe snel ons land in een politiestaat kan veranderen.

Minder boetes uitschrijven voor futiliteiten.

Legaliseer cannabis.

Tot slot komt ook het thema van veiligheid in een aantal antwoorden aan bod.

Algemene veiligheid in dagelijkse leven.

Maak van België terug een veilige plaats zodat onze kinderen ook van de vrijheid kunnen genieten zonder dat ze bestolen, in elkaar geslagen of zelfs vermoord worden.

Meer bescherming en toezicht op straat brengen, wij voelen ons niet meer Belg in ons eigen land.

3.13 MIGRATIE

Een 22-tal antwoorden kunnen worden gesorteerd onder migratie.

3.13.1 Integratie

Uit deze antwoorden komen verschillende visies op het verloop en de aanpak van migratie en integratie naar voren. Enerzijds zijn er ouders die pleiten voor meer aandacht voor personen met een migratieachtergrond en voor meer integratiemogelijkheden, uitgaand van de gelijkwaardigheid van alle burgers. Ook wordt meer aandacht van de overheid voor de bestrijding van racisme en van discriminatie gevraagd.

Meer aandacht besteden aan mensen met migratieachtergrond.

Inzetten op onderwijs, integratie.

Inzetten op integratie en de Nederlandse taal, dit opent namelijk deuren.

Minder tijd en geld spenderen aan de Vlaamse identiteit en meer inzetten op sterke, multiculturele gemeenschappen gebaseerd op de gelijkwaardigheid van alle personen. Meer bewustzijn van het institutioneel en historisch racisme, en de gevolgen van kolonisatie.

Racismebestrijding.

Dat de overheid geen onderscheid maakt tussen vreemdelingen en Belgen. Meer werkgelegenheden voor ons. Goed betaalde jobs voor vreemdelingen. Geen discriminatie.

Enkele respondenten, die de Nederlandse taal leren, getuigen van de moeilijkheid om de taal goed te verwerven en van de moeilijkheden die dit met zich meebrengt op de arbeidsmarkt.

Deny me jobs because of language. The needs to improve on this aspect.

En ook op feit dat mijn man is nog busy met zijn studies (meestal Nederlandse taal te leren want hij is nieuw in België).

Alles draait rond de taal Nederlands, na 20 jaar in België is deze taal nog steeds moeilijk. Door mijn drukke leven kan ik mijn Nederlands niet verbeteren.

Anderzijds lezen we in enkele antwoorden een zeker ongenoegen over dit onderwerp. Dit gaat over (beeldvorming over) migranten of over het spanningsveld tussen migranten en niet-migrant en de toegang tot sociale zekerheid.

Meer respect voor ons als Belg. Niet alles voor migranten omdat die zich altijd benadeeld voelen.

Vreemdelingen die iets uitspoken te verwijderen uit het land + gezinsleden.

Ik heb de indruk dat wij als Belg soms minder op financiële hulp kunnen rekenen, dat mensen in België met een vreemde nationaliteit meestal meer voordelen krijgen.

Minder allochtonen.

3.13.2 Belgische nationaliteit of verblijfspapieren

Een aantal antwoorden zijn afkomstig van personen die wachten op de verwerving van de Belgische nationaliteit (of van verblijfspapieren?). Zij geven aan dat dit voor hen een manier zou zijn waarop de overheid hen zou kunnen steunen.

Voor mij Belgisch nationaliteit. Ik wil het graag aanvragen omdat mijn vrouw en kinderen het wel hebben en als wij op reis gaan ondervinden we moeilijkheden. Ik integreer me hier in België, maar heb de Belgische nationaliteit nog niet, heb nu nog F+ kaart.

We hebben de Belgische nationaliteit nog niet dus we zullen geen aanspraak kunnen maken naar overheid. Ook al zouden we willen. We zijn zeer gelukkige mensen ook met wat minder en helaas zijn mijn partner en ik allebei in de invaliditeit dus dan heb je niet veel maar we hebben elkaar!

Ja de documenten van mijn partner goedkeuren zodat ons gezin een waardig bestaan kan hebben.

3.13.3 Gezinshereniging

Een ander thema dat in een aantal antwoorden aan bod komt, als het over ondersteuning vanuit de overheid gaat, is dat van gezinshereniging.

Ik woon in België alleen, ik heb hier niemand. Daarom voel ik me erg eenzaam. Ik wil graag dat mijn familie in België komen en hier wonen. Ik ben altijd bezorgd voor ze, want ze hebben moeilijke leven in (X).

Ik wens na coronapandemie, ik wil mijn moeder naar hier kom in België. Want zij is alleen, ik heb papa overleden toen ik klein was.

I hope that as a hardworking citizen of Belgium, my 2 children and man in the Philippines can be considered as my dependent in the tax [system].

3.13.4 Vluchtelingenbeleid

Ook melden een aantal respondenten het thema van het vluchtelingenbeleid als een beleidsveld waarop de overheid een rol heeft te vervullen.

Humaner vluchtelingenbeleid, meer sensibilisering naar de Vlaming toe, antiracisme.

Minder uitgeven aan de asielzoekers!!

3.14 RELIGIE

Er is 1 antwoord met betrekking tot het thema religie, als beleidsdomein waar de overheid een rol speelt.

Waarom is het boeddhisme geen erkende godsdienst?¹⁶

3.15 CORONAVIRUS COVID-19

Aan 147 antwoorden werd het thema COVID als code gegeven.

3.15.1 Pandemie en bestrijdende maatregelen

3.15.1.1 Algemeen

In verschillende getuigenissen van respondenten klinken de diverse emoties door die gepaard gingen met het beleven van de uitzonderlijke periode van de COVID-pandemie. Spanningen, angst of stress voor verlies van fysieke en mentale gezondheid, voor verlies van financiële bescherming, voor verlies van sociaal contact zijn hierbij dominant.

Bang wat de toekomst ons brengt op financieel wegens de corona, wij als kleine man zullen moeten boeten.

The corona situation is breaking down most of the business and I am really much concerned about how the economy will be in the next coming years. I hope things get better asap.

Een aantal respondenten beschrijven hun particuliere situatie tijdens deze pandemie. Daaruit blijkt dat het samenvallen van de pandemie met speciale levensgebeurtenissen (zwangerschap, scheiding, opstart van een zaak) of specifieke problemen (beperking, expatsituatie – denk aan de reisbeperkingen) of gewoon het verplicht thuis werken voor extra moeilijkheden hebben gezorgd.

Gezins- & werklevens combineren tijdens corona is zeker niet evident. Ook de volledige zwangerschap, bevalling en erna amper tot geen sociale contact zorgen ervoor dat het als beginnende mama zeer zwaar emotioneel doorweegt. Ik voelde hierbij de nood om professionele hulp op te starten.

---

¹⁶ In maart 2023 wordt het boeddhisme in België officieel als niet-confessionele levensbeschouwing erkend.

Mijn echtgenoot heeft me na een relatie van ongeveer 30 jaar plots verlaten. Dit viel samen met de coronapandemie.

Corona heeft wel invloed gehad op het invullen van deze enquête --> sociaal leven, inkomen --> opstart partner nieuwe zaak opgestart maar pas echt kunnen opengaan in sept vorig jaar. Oudste dochter terug komen inwonen met vriend na 1 jaar te hebben samengewoond --> hij geen job meer en konden moeilijk de rekeningen nog betalen.

Hier heb ik algemeen vragen beantwoord maar door corona heeft iedereen psychologische problemen vooral ikzelf. Vooral als je ziekte hebt met ADHD en hele dag thuiszitten maakt een persoon heel moe. Lichamelijk en geestelijk.

De coronamaatregelen houden geen rekening met de familiesituatie van expats.

Een aantal respondenten spreken hun hoop uit dat het leven zich terug kan normaliseren zoals het voor de pandemie verliep.

Ik hoop dat we met zijn allen gezond uit deze situatie (corona) geraken.

Ik hoop dat ik snel genezen ben en terug op mijn werk kan beginnen! En [dat] COVID-19 snel voorbij is en dat ik snel mijn moeder kan terugzien.

Bij een (beperkt) aantal respondenten speelt ook ongeloof t.a.v. de officiële informatie omtrent het virus en de maatregelen.

Stop met de leugens aangaande COVID en vaccins!

Stoppen met die onzin van corona.

De meningen over de maatregelen die de overheid heeft genomen tijdens de coronapandemie lopen uiteen van grote tevredenheid tot grote ontevredenheid.

Overheid doet grote inspanningen in de coronatijden.

Coronapandemie: beschamend hoe overheid dat aanpakt.

De coronamaatregelen zijn me echt beu.

Ook zijn er respondenten die de aanpak in vraag stellen.

Fuck corona (sorry voor het taalgebruik) hopelijk beseft de overheid wat een enorme impact deze maatregelen op het emotioneel welbevinden van de mens hebben en zijn ze voorbereid om de gevolgen op te vangen.

Al de maatregelen die nu genomen worden maken de economie kapot. Er zijn depressies, zelfmoorden. De overheid houdt ons in een greep en strooit angst. Ik geloof niet dat dit nog om onze gezondheid draait.

Stop met volksgezondheid te reduceren tot corona positief of niet. Lockdown en andere totalitaire maatregelen maken mensen kapot, veel meer dan een virus doet!

Alle onnodige maatregelen opheffen, dit is geen pandemie maar een psychologisch spel!! Stop de coronapaniek!

Er is veel te veel nadruk op corona in de maatschappij. 80% van zieken bij huisartsen staan in verband met alcoholgebruik. Ik erger me aan de overheid die mensen zoals wij, die door moeten werken maar veel minder steun krijgen, niet lijkt te zien. Geen familie in de buurt en alles afgeschaald. Wanneer stopt dit?

Voor het welzijn van eenieder is het best dat de overheid zich niet te veel moeite in de vrijheidsbeleving van zijn burgers. De huidige pandemie heeft dit pijnlijk duidelijk gemaakt. Hoewel ik begrip heb voor de meeste maatregelen, heb ik absoluut geen begrip voor een avondklok en/of reisverbod.

Een aantal antwoorden stellen in vraag de wijze waarop de vrijheidsbeperkende maatregelen werden opgevolgd en ervaren de overheid hierbij als (te) streng.

Stoppen met de maatregelen zodat we weer kunnen leven! Kleine coronaovertreeders niet behandelen als criminelen, maar echte criminelen najagen.

Aanpak tijdens corona >--> vanaf het begin te streng omgegaan met maatregelen. Hierdoor zijn mensen depressief geraakt. Er is meer aandacht gegeven aan het zorgsysteem dan aan de mensen.

Het gemis aan vrijheid en sociaal contact woog voor verschillende respondenten erg door.

Meer focus op sociaal aspect tijdens coronacrisis.

Meer gehoor geven aan de nood om menselijk contact te hebben.

Dat corona zo spoedig mogelijk is verdwenen, zodat we sociaal ons terug kunnen engageren.

Als ondersteunende maatregelen die de overheid zou kunnen nemen, wordt dan ook meer vrijheid om zich te verplaatsen en het toelaten van meer sociale contacten aangebracht. Eén respondent doet de suggestie om initiatieven voor singles te organiseren.

Dat corona verdwijnt en wij als gezin meer weg kunnen gaan. Op vakantie kunnen gaan in de zomer.

Meer vrijheid aan mensen kunnen geven tijdens deze periode.

Door terug binnenhuis meer dan 1 contact te mogen ontvangen.

Na corona enkele toffe initiatieven voor singles per opleidingsniveau.

3.15.1.2 Verplicht telewerken

In het bijzonder de maatregel die de invoering van (continu) telewerken uitbreidde, leidt tot verschillende ervaringen. Bepaalde respondenten zien hier ook een aantal voordelen in (o.a. combinatie werk-gezin). Andere respondenten ervaren dit als erg belastend, onder andere omwille van het isolement.

Thuiswerk meer als de norm laten gelden dan een uitzondering, ook na corona. Zo kan je als ouders je gezin en werk beter op elkaar afstellen. Misschien door dit aantrekkelijker te maken naar de bedrijven toe d.m.v. premies.

Corona heeft een zware beproeving gedaan op het gezinsleven, meer spanningen en zeer weinig vrije tijd doordat door telewerk mijn vrouw in de living moet werken omdat wij geen extra kamer hebben. Dit geeft veel stress.

Het verplichte thuiswerk van ons beide weegt heel zwaar.

Ik heb onderschat wat de impact corona is op mijn job door thuiswerk. Ik denk dat veel mensen in een negatieve spiraal komen.

3.15.1.3 Ondersteuning voor zelfstandigen en specifieke tewerkstellingssectoren

Zelfstandigen in het algemeen werden getroffen. Daarnaast kwamen vanuit een aantal sectoren van tewerkstelling meer specifieke elementen naar voren. Enerzijds zijn er sectoren die hard hebben geleden onder de pandemie omwille van gedwongen sluitingen, zoals de horeca en de reissector. Anderzijds zijn er sectoren waar net door de pandemie hogere werkdruk of verhoogd risico werd ervaren door de werknemers, zoals de zorg- en de schoonmaaksector.

3.15.1.3.1 Zelfstandigen

In verschillende antwoorden kwam de (financiële) situatie van zelfstandigen aan bod.

Voor de zelfstandigen in medische beroepen: [in] tijden van corona: als de kinderen in quarantaine moeten, en de ouder voor de kinderen moet thuisblijven, dan zou er een compensatie moeten zijn.

Als zelfstandige geen recht op steun van de regering, hoewel premies aangevraagd doordat onthaalmoeder sloot bij COVID en ik geen 180 u/maand kon werken (reductie tot 90 u/maand, van 21u tot 24u 's nachts). Reactie

betrokken instantie: geen recht = 'privatieve' aangelegenheid. Maar ik mag wel belastingen betalen om de grote bedrijven te 'steunen' bij hun financiële crisis.

De overheid heeft ons als zelfstandigen passend beholpen (financieel) wanneer we de steun nodig hadden.

Een eerlijke corona compensatieregeling voor zelfstandigen in bijberoep.

Mijn vrouw heeft een bijberoep, maar geen voltijdse baan. Ze heeft nu met corona geen recht op hulp van de staat. Ook zij heeft moeten sluiten. Dus er kwam geen geld via haar binnen. Ze heeft ook geen recht op daggeld.

Meer sociale ondersteuning voor zelfstandigen en [een] betere ondersteuning tijdens de coronapandemie die het percentage steun dat opgelegd is door de overheid niet halen en zo zichzelf moeten proberen te redden.

Voorziene steunmaatregelen COVID-19 voor zelfstandigen zonder inkomsten ook effectief uitbetalen (dossiers duren heel lang en er worden diverse redenen aangehaald voor niet betalen).

Ik heb als zelfstandige niks van de overheid gekregen we moesten door COVID-19 dicht en heb geen premie gekregen, heb het moeilijk met het betalen van facturen.

Betere COVID- steun aan zelfstandigen die niet in de bekende groepen vallen daar zijn horeca, reissector etc. Als consultant kan door COVID-19 beperkingen bijna geen nationaal en zeker geen internationaal activiteit ontplooid worden.

Steun voor huurcontracten van de zaken van mijn man door de coronacrisis.

3.15.1.3.2 Horeca

Zorgen dat de horeca terug opengaat dat ik terug kan gaan werken!!!

Horeca terug open zodat we weer kunnen flexwerken.

3.15.1.3.3 Zorg

Een beter loon voor VPK in WLC. Sinds de coronacrisis is er weer heel veel beloofd voor deze sector, maar eens het zover is, niet gezien! Zelfs de VPK in ZH krijgen amper een eenmalig bedrag van 300 euro netto. Triest.

Kinderopvang, en dan vul de uren van voor opvang. Tijdens COVID-piek was er opvang op school voor essentiële beroepen, vanaf 8 uur. Verpleging begint vroeger, partner ook doorgewerkt (DHC X) en om 6 uur beginnen. Zoontje bleef dus bij opa & oma ...

Wij werken beiden in de zorg en wij hebben heel de tijd doorgewerkt. Tot nu toe hebben wij daar nog steeds niets voor gekregen. Een extra financiële steun zou welkom zijn. Het is ook niet omdat het corona is dat de zorg plots waardering moet krijgen. Wij zijn dan in en dag uit HELDEN!

3.15.1.3.4 Schoonmaak

Het loon van huishoudhulpen omhooghalen. Wij werken iedere dag zeer hard, stellen ons telkens bloot aan corona door bij meerdere gezinnen per week te werken en ons lichaam wordt elke dag zwaar belast.

Het poetspersoneel in zorginstellingen is een vergeten groep arbeiders in deze corona tijd, terwijl ze er wel dagelijks staan voor een minimumloontje. Bonus moet belastingvrij zijn!!!

3.15.1.3.5 Reissector

Hopelijk wordt er iets meer gedaan om de autocarsector te promoten, want nu hebben wij amper iets, altijd maar de horeca die steun krijgt, maar niets extra voor de autocars en hun chauffeurs.

3.15.1.4 Werkloosheid

Ook kwam werkloosheid en het noodgedwongen terugvallen op minder of geen inkomsten in meerdere antwoorden aan bod.

Verplicht thuis door COVID al 8 maanden. Verlies veel geld door thuis te zitten.

I.v.m. corona het vervangingsinkomen tijdens de economische werkloosheid gelijkstellen aan het normale nettoloon! Men neemt zomaar het loon weg en werk en geeft een minimum in de plaats. Regel het maar denkt de overheid. En zomaar van werk veranderen is niet evident (50+ bepaalde functie in bedrijf).

Mijn echtgenote viel zonder werk gedurende de 1ste lockdown. Alvorens de financiële ondersteuning (werkloosheidsuitkering) in orde was, hebben we een lange administratieve weg moeten afleggen. De vakbond schoot hier in zeer ernstige mate tekort.

Bij de uitbetaling van de werkloosheid door COVID, rekening houden met alleenstaande ouders. Inkomen - 600 euro, lager dan bestaansminimum.

Door mensen die door corona ongewild economisch werkloos gesteld worden niet te straffen door hen slechts 70% loon uit te betalen. Andere personen die economisch werkloos zijn door welke situatie dan ook behouden hun volle uitkering.

Uitzonderlijk werd aangegeven dat men de periode financieel kon overbruggen door een beroep te doen op spaargelden.

Aangezien ik mijn geld goed kan beheren en enkele spaarcenten heb, ben ik deze periode doorgekomen en heb ik geen financiële problemen. Mocht ik geen spaargeld hebben of geen overschot hebben, dan zou dit niet het geval zijn.

Een aantal respondenten kunnen ook hun tevredenheid uitspreken over de financiële ondersteuning die ze hebben ervaren en meer globaal over de aanpak van deze crisis.

De overheid heeft ons als zelfstandigen passend beholpen (financieel) wanneer we de steun nodig hadden.

Voorals corona ligt aan de basis van de moeilijkheden om rekeningen te betalen. De steun is wel voldoende.

Succes aan de overheid met de pandemie.

Dank voor al jullie inspanningen in deze corona tijd!

3.15.1.5 Onderwijs

Een aantal respondenten hebben het over hun schoolplichtige kinderen tijdens deze pandemie. Hierbij delen ze hun ervaringen of meningen omtrent het sluiten van de scholen, de invoering van het afstandsonderwijs, de ondersteunende maatregelen (o.a. pc-infrastructuur) of het ontbreken ervan (o.a. niet terugbetalen vervoersabonnement).

Kinderen naar school laten gaan ook tijdens corona.

Ne pas fermer les écoles serait chouette.

Fysiek. Voltijds onderwijs voor alle schoolgaande kinderen! Ook aan de hogescholen en universiteiten.

COVID-‘home-schooling’ stelde niets voor. Een betere opleiding voor leerkrachten om virtueel kinderen te begeleiden & aan te leren is geen overbodige luxe. Als je in een bedrijf zo traag reageerde, lag je al lang buiten.

Uitlenen v/e extra laptop want 3 is niet genoeg tijdens deze pandemie. Ik zou graag extra begeleiding of voorzieningen [zien] voor mijn twee dochters op [de] unief, want ze worden compleet genegeerd tijdens deze omstandigheden.

Omwille van de coronamaatregelen gaat mijn dochter al een aantal maanden 50% naar school en de rest online lessen. Dit vinden wij helemaal geen goede oplossing voor de opgroeiende jeugd. Dit merken we heel goed aan onze dochter.

Meer geld vrijmaken voor ondersteunen kinderen met leerachterstand door corona.

Jammer dat er voor de jongeren zo weinig werd gedaan. Hogeschool en unief. Geen les gehad gedurende bijna gans het schooljaar. Zwaar voor hen 8 uur per dag voor een scherm!

De oudste heeft door coronamaatregelen afstandsonderwijs, gaat naar school in (X) en de trein die ik maandelijks betaal (abonnement 18 euro per maand) daar heeft ze dus maar de helft van gebruikt?! Maar dat zal de overheid en/of NMBS een worst wezen!

Treinabonnement moeten kopen voor vervoer school zoon en door corona niet of bijna niet kunnen gebruiken wegens meestal online les. Dit wordt niet terugbetaald.

3.15.2 Meer aandacht voor jongeren

Eerder dan ouderen zijn het vooral jongeren en jongvolwassenen die door respondenten benoemd worden als een groep die het extra moeilijk had onder de vrijheidsbeperkende maatregelen.

Coronamaatregelen voor jongeren 12-18 versoepelen. Zij mogen nu niets: geen sociale activiteiten, geen sport, geen vrienden bezoeken.

Afschaffen coronamaatregelen voor jongeren.

Meer aandacht voor de jongeren (studenten) tijdens corona restricties! Er bestaat een groot risico op een onverschillige coronageneratie indien er niet meer rekening wordt gehouden met generatie 18-23 jaar.

Door jongeren zo snel mogelijk hun vrijheid terug te geven. Coronamaatregelen = zeer vermoeiend.

Het feit dat +12-jarigen geen hobby en vooral sport meer kunnen doen tijdens corona, weegt heel zwaar. Ze hebben de ontspanning echt nodig naast alle prestatiedruk. Volleybal is volledig weggevallen. Het minder sociale contact is veel erger voor hen dan voor ons.

Wij hebben jonge adolescenten (18 en 17) en in deze COVID-tijd worden die over het hoofd gezien. Niets wordt voor deze groep ondernomen.

3.15.3 Vaccinatiecampagne

Een thema dat in meerdere antwoorden terugkwam heeft betrekking op het vaccineren van de bevolking tegen het corona-virus en in het bijzonder op het tempo waarop de vaccinatiecampagne zou moeten verlopen. Op het moment van de bevraging is de vaccinatiecampagne net gestart voor de meest kwetsbaren.

Door snel te zorgen dat iedereen gevaccineerd is en [we] terug op meerdere mensen kunnen beroep doen zodat we een goede combinatie en goed evenwicht terug kunnen vinden tussen gezin, werk en sociaal leven.

Snellere COVID-19-vaccinatie, zo we terug een normaal leven kunnen leiden.

Vaccinatieproces versnellen.

Snellere vaccinatie!

Sneller vaccineren!!!

Dat en zorgen dat er eindelijk op een deftig tempo gevaccineerd kan worden.

Ik hoop dat we snel ingeënt zijn. Waarom worden kleuterleid(st)ers niet sneller ingeënt? Dit is toch ook een contactberoep!

3.16 OVERHEID

In 198 antwoorden geven respondenten hun mening over aspecten van het functioneren van de overheid.

3.16.1 Relatie met de overheid en met het land

Uit een deel van de antwoorden spreekt een gevoel van tevredenheid over de condities waarin respondenten globaal gezien leven en formuleert men geen bijzondere verwachtingen ten aanzien van de overheid. Men zegt tevreden te zijn over België als land en bij uitbreiding over de Belgische overheid.

Niets specifiek, wij zijn tevreden met onze situatie.

Ik ben zeer tevreden over onze overheid.

Al bij al is België een mooi en goed land om in te leven. Het is overal wel iets maar mensen moeten meer tevreden zijn met wat ze hebben.

We krijgen voldoende ondersteuning.

Ik vind dat de Belgische overheid goed z'n best doet. Ik ben zeer blij in België te wonen en leven. We hebben het hier zeer goed op alle gebieden.

Vlaanderen /België is een mooi land om in te leven en een kind in op te groeien. Bedankt hiervoor.

Ik ben tevreden burger en vind dat de overheid op alle niveaus haar verantwoordelijkheid neemt en voldoende de nodige inspanningen doet.

Belgium is a great place to live. Please take care of us.

Naast deze globale tevredenheid over hoe het land en zijn overheid en instellingen functioneert, getuigen andere antwoorden van een bezorgdheid tot onvrede over aspecten zoals de kostprijs, de efficiëntie, de bestrijding van misbruik enz.

Door een efficiëntere dienstverlening.

Efficiënter werken van overheidsdiensten.

Overheidsapparaten rationaliseren en efficiënt maken.

Een minder dure overheid zodat de uitgemolken bevolking weer iets kon terugkrijgen i.p.v. veel betalen en weinig terugkrijgen.

Door hun werk beter te doen, ik ben niet akkoord met de huidige regering en hun beleid.

Minder geldverspilling op nationaal niveau, meer controle op opportunisten, minder straffeloosheid.

De overheid an sich is veel te kwistig met zijn inkomsten. Ik bedoel: de staatschuld wordt veel te hoog. Er moeten zeker niet meer belastingen komen, maar de overheid mag iets efficiënter omgaan met onze centjes.

Welke overheid? Het huidig overheidsbestel loopt mank, om niet te stellen dat het amateurs zijn, kost ons handen vol geld en kan veel efficiënter. Al 50 jaar poogt men dit te veranderen maar zonder succes!! Organiseer je als overheid 'walk the talk'! Niets is makkelijker dan de factuur van de inefficiëntie te verhalen op de modale burger (zonnepanelen, COVID-subsidies, hoogte belastinggraad...).

Ook zijn er respondenten die in hun antwoord duidelijk blijken te geven van wantrouwen ten aanzien van de overheid.

Overheid moet zichzelf niet zoveel in eigen zak steken.

Wij denken erover na om naar het buitenland te trekken omdat we alle vertrouwen in de overheid kwijt zijn. Laks migratiebeleid, zonnepanelenkwestie, 7 ministers van gezondheid. Het werkt hier langs geen kanten. Hervorming van de regering is noodzaak om ons land te 'redden'. Het is vijf na twaalf.

Door de corruptie uit de politiek te halen.

Heb eerlijk gezegd geen vertrouwen in onze huidige regering.

Een betere besteding van de gigantische belastingen die we betalen! Bv. de lichtzinnigheid waarmee subsidies worden toegekend aan Kaouakibi¹⁷. Het aantal ministers in België. Geen probleem om bij te dragen, maar doe er iets goeds mee!

In meerdere antwoorden staat de vraag naar een goed en duurzaam beleid centraal.

Doe wat meer aan beleid en wat minder aan politiek. We hebben het nodig.

---

¹⁷ Deze respondent verwijst hier naar de politica Sihame El Kaouakibi die in 2021 de partij Open VLD verliet omwille van de beschuldiging van betrokkenheid bij subsidiefraude. Sedertdien zetelt ze in het Vlaams parlement als onafhankelijke volksvertegenwoordiger.

Verder in de toekomst kijken en werkelijke problemen oplossen: klimaatverandering, staatsschuld, (kern)energie, vervuiling, armoede en sociale ongelijkheid, open ruimte, ...

Een overheid dat zich omringt met deskundigen zonder politieke overtuiging en steeds een beleid uitstippelt dat verder kijkt dan de komende 4 jaar. Dat zou mijn gezin meer rust geven.

Duidelijke visie en plannen voor de toekomst.

Door een consistent, duidelijk beleid te voeren dat een tijd (5-10 jaar) geldig blijft.

Door politiek niet in de weg te laten staan van verbeteringen op lange termijn.

Beleid dat eerlijke kansen biedt aan iedereen.

Zorg dat de sociale voorzieningen voor iedereen goed uitgebouwd blijven!

Ook communicatie is een blijvend aandachtspunt voor de overheid. Zo is er nood aan meer duidelijke communicatie.

Duidelijkheid.

Veel duidelijker communiceren waar we recht op hebben en dat ambtenaren u niet 'van pier naar polleke' laten lopen.

Overall duidelijk vindbare informatie over van alles. Goede bereikbaarheid o.a. telefonisch snelle reacties op vragen/problemen.

Zo duidelijk mogelijk zijn in communicatie.

Consumentvriendelijke communicatie.

In een aantal antwoorden gaat het ook over de nood aan meer positieve communicatie.

Communicatie over wat wel goed gaat, over wat wel een goede manier van omgaan is met de pandemie in plaats van continu stress en schuldgevoelens op te wekken. - Idem rond andere thema's zoals klimaat, mobiliteit, criminaliteit: motiveer tot goed gedrag i.p.v. culpabiliseren.

Helder communiceren over verplichtingen en algemene info hoe werkt dit land? Je moet altijd alles actief uitzoeken. De info mag naar mij komen net zoals jullie me wisten te vinden voor dit boekje.

Het zou wel handiger zijn als je van uitkeringen en dergelijke meer info zou kunnen terugvinden. Vaak onduidelijk waar je recht op hebt, waardoor je deze zaken dan misloopt.

Ook in relatie met de media wordt voorgesteld om een meer open communicatie te hanteren vanuit de overheid.

Opener beleid voeren naar media etc.

Een aantal antwoorden raken aan de taalwetgeving in België.

Pouvoir parler le français dans les communes de Flandres.

Fournir plus de services en d'autres langues que le Flamand.

More administrative correspondence in English or French.

Tot slot lezen we ook verschillende visies in verband met de verwachte of mogelijke rol die de overheid kan of dient te vervullen op het domein van welzijn en gezondheid, gaande van een actieve overheid die initiatief neemt tot een meer terughoudende overheid die gericht inzet op de hoogste noden.

Opvoeding & onderwijs = ALLES. Een maatschappij kan alleen maar beter worden door hier maximaal op in te zetten. De verminderende kwaliteit van onderwijs + vele psychologische problemen zijn erg zorgwekkend. Maak van onderwijs en jongerenzorg een absolute prioriteit.

Ik denk dat er steunmaatregelen genoeg zijn. We moeten het heft zelf in hand nemen en niet steeds het gemakkelijke willen. We moeten nog steeds werken om centen te verdienen! Ook bestaan er al meer dan genoeg middelen om verlof te nemen of dergelijke. Enkel mensen met veel zorg, deze mogen extra ondersteund worden.

De duiding bij de antwoorden kan verder worden verfijnd in ervaringen in het functioneren van de administratie enerzijds en in het functioneren van de politiek anderzijds.

3.16.2 Functioneren van de administratie

De meeste bemerkingen in verband met het functioneren van de administratie hebben betrekking op de hoeveelheid en de complexiteit van administratieve regels en procedures. Er leeft een duidelijke vraag naar een grotere vereenvoudiging.

Misschien alle papieren eenvoudiger maken.

Administratieve vereenvoudiging.

En simplifiant les 65 marches administratives.

Vereenvoudigen van papierwerk/aanvraag documenten waar men recht op heeft zelf aanbieden i.p.v. dat men als ouder dat zelf maar dient uit te zoeken.

Vereenvoudigen van de belastingaangifte. Vereenvoudigen van aanvragen voor o.a. studiebeurzen, toelagen voor hulpbehoevende ouders, ...

Minder 'papiermolen'.

Ook geven een aantal respondenten bemerkingen omtrent het tempo waarop de administratie te werk gaat.

Snellere verwerking van gegevens/ dossiers / vragen.

Bureaucracy is to slow in Belgium.

Goede dienstverlening wordt gevraagd als een onderdeel van een goed functionerende samenleving.

Goede diensten in de samenleving zodat we ons geen zorgen moeten maken over onze medemens (te lezen in het leiden van verborgen armoede).

3.16.3 Functioneren van de politiek

De meningen in verband met het functioneren van het politieke apparaat hebben betrekking op de complexiteit en hoeveelheid van de bestuursniveaus in België en op de mate van politieke inspraak als burger in een democratie.

3.16.3.1 Werking van regeringen

Het vereenvoudigen van de politieke structuren en het verminderen van de politieke mandaten wordt vaak in de antwoorden vermeld als een manier waarop de overheid ondersteunend kan zijn.

Waarom zoveel regeringen en waarom zoveel verschillende regels per gewest?

En snoei aub in federale/gemeenschaps-/gewestelijke overheid.

Het zou mooi zijn als de verschillende regeringen de krachten zouden bundelen zodat niet alles dubbel of zelfs driedubbel gebeurt. Dat zou België heel wat geld kunnen besparen en bijgevoegd ook de Belgen.

Door naar 1 regering te gaan i.p.v. 26.

Het beleid in België moet beter, een bedrijf functioneert ook niet met meerdere Raden van Bestuur en 5 algemene vergaderingen.

20 regeringen en 700 ministers afschaffen, zodat ze zich eindelijk kunnen focussen op echte issues in de samenleving.

Misschien een leren samenwerken en een voorbeeld geven aan de bevolking, in plaats van de verwende kinderen uit te hangen en niet constructief samenwerken.

Een beleid met 1 regering en geen 6 die steeds ruziemaken en ervoor zorgen dat we in een papieren staat leven en ons veel geld kost, geld dat beter naar behoud van groen moet gaan.

Afschaffen van de deelstaten, terug naar België als 1 geheel.

In één antwoord wordt een voorstel voor een andere politieke organisatie geformuleerd.

Vervang alle politici door raden van wijzen die per kwartaal een aantal voorstellen voorleggen aan de mensen die dan per bindend referendum kiezen.

Een aandachtspunt bij de politieke mandaten is de verloning.

Als politici hun 'job' onbezoldigd doen zolang er 1 Belg in armoede leeft.

Afstaan van hun eigen loon (verdienen te veel!) om de begroting onder controle te krijgen.

3.16.3.2 Democratie

Een tweede thema m.b.t. het functioneren van de politiek is het belang dat respondenten hechten aan het democratisch gehalte van de politiek.

Door eerder te luisteren naar de mensen. Begrijpelijk dat er mensen zijn die beslissingen moeten nemen, maar waarvan je op voorhand weet dat dit veel ophef zal veroorzaken en niemand tevreden is met deze beslissing.

De kloof tussen de politiek en wat leeft wordt volledig genegeerd in mijn ogen. Ik heb weinig vertrouwen dat gewestelijke beslissingen het doel hebben mijn levensomstandigheden te verbeteren.

Alsof de overheid naar mij luistert?

Meer luisteren naar de ervaring van mensen alvorens onrealistische beslissingen door te voeren.

Democratie in België is zoek!

Luisteren naar noden van de basis.

Geef de bevolking meer inspraak in bepaalde beslissingen.

4 REFLECTIES OP HET ONDERZOEK EN METHODOLOGISCHE AANBEVELINGEN

Liefst 134 respondenten reageerden met een reflectie op de vragenlijst zelf en op het invullen ervan. Deze antwoorden bieden een unieke inkijk in de beleving van deze respondenten op het meewerken aan deze schriftelijke postenquête¹⁸. Ook kunnen hieruit methodologische aanbevelingen voor een volgende bevraging worden afgeleid.

Een belangrijk deel van de antwoorden geven blijk van dankbaarheid om aan dit onderzoek te kunnen meewerken. Respondenten geven ook aan het invullen van de vragenlijst als een aangename activiteit te hebben ervaren. Ze hebben het gevoel dat op deze wijze hun mening als relevant wordt beschouwd of dat het invullen van de vragenlijst hen doet beseffen wat een goed of gelukkig leven ze momenteel leiden. Een aantal respondenten wensen de onderzoekers succes met het onderzoek en met de verwerking van de resultaten.

Naast de blijken van dankbaarheid zijn er ook een (beperkt) aantal respondenten dat aangeeft niet meer te willen meewerken aan enquêtes. De lengte van de vragenlijst vormt bij meerdere respondenten de aanleiding

---

¹⁸ Deze opmerkingen kunnen bij de auteur worden opgevraagd.

om hierover een opmerking in de open vraag te noteren en een aantal respondenten geven aan dat ze bepaalde vragen als te persoonlijk hebben ervaren. Hierbij aansluitend stellen een aantal respondenten vragen bij de bescherming van de privacy bij het geven van deze persoonlijke en /of vertrouwelijke informatie, wat mogelijks hun antwoord heeft beïnvloed.

Een aantal reacties peilen naar de finaliteit van deze enquête. Ook geven meerdere respondenten blijk van een interesse in de resultaten en de opvolging hiervan.

Er is geopteerd voor een enquête op papier, wat door sommige respondenten gewaardeerd wordt en bij anderen juist de vraag oproept waarom dit niet via de digitale weg kan verlopen. Sommige respondenten geven aan bepaalde vragen als onduidelijk te ervaren.

Ook geven respondenten aan dat hun gezinssituatie het beantwoorden van een deel vragen niet mogelijk maakt, bv. bij (jong-)volwassen kinderen of net bij te jonge kinderen. Respondenten toetsen dan af of de particulariteit van hun gezin valt onder de gehanteerde of beoogde definitie van een gezin. Respondenten ervaren soms mogelijks bepaalde voorinnames (i.v.m. samenstelling gezin, combinatie arbeid-gezin) die van hun eigen situatie verschillen. Enkele respondenten met een kind met een ernstige ziekte of met een beperking ervaren een deel van de vragen als moeilijk in te vullen. Ook geven een aantal respondenten zelf aan dat hun antwoorden mogelijks beïnvloed zijn door de tijdsperiode waarin de enquête werd afgenomen, nl. tijdens de corona COVID-19-pandemie.

Een aantal respondenten drukken een bezorgdheid uit over de representativiteit van de vragenlijst. Omwille van de lengte van de vragenlijst, de moeilijkheidsgraad van de vragen en antwoordopties, de Nederlandse taal enz.... geven ze aan dat het niet evident is om aan al deze verwachtingen als respondent te kunnen voldoen.

Er is één respondent die een opmerking maakt bij de inschaling van opleidingsniveau op basis van door onderwijs uitgereikte diploma's en er is ook één respondent die een vorm van financiële vergoeding (onder de vorm van een cadeaubon) ter sprake brengt.

Tot slot, de gezinsenquête sluit af met de algemeen geformuleerde, open vraag: 'Op welke wijze kan de overheid uw gezin nog beter ondersteunen?'. Hierbij valt op dat een groot aandeel van de antwoorden een financiële invulling kent (thema's belastingen, inkomen en uitkeringen, kostprijs van nutsvoorzieningen). Mogelijks speelt hier een methodologische vertekening, in die zin dat de net hieraan voorafgaande vragen in de vragenlijst betrekking hadden op de financiële situatie van de respondent. Bij een volgende uitgave van de gezinsenquête, is het wenselijk om een duidelijker onderscheid, zowel inhoudelijk als qua lay-out, aan te brengen tussen dit laatste onderdeel van de vragenlijst en de open, algemene slotvraag. Dit kan eventueel ook worden gecombineerd met een voorstructurering van de antwoordmogelijkheden. De resultaten van deze analyse kunnen daartoe de nodige inzichten aanleveren.

5 SAMENVATTEND BESLUIT

Wanneer aan ouders de vraag wordt voorgelegd op welke wijze de overheid hun gezin nog beter kan ondersteunen, volgt er een brede waaier aan bezorgdheden en voorstellen. Deze raken aan zowat alle levensdomeinen en betreffen dus ook andere beleidsvelden dan alleen gezinsbeleid. Deze brede scope wordt dan ook in de analyse van de antwoorden gerespecteerd.

Een eerste cluster aan thema's die respondenten naar voren schuiven, heeft betrekking op de financiële en socio-economische situatie van het gezin. Het thema dat het hoogste aantal antwoorden telt is het thema 'belastingen'. Hierbij aansluitend gaan respondenten in op het thema van inkomen, loon en uitkeringen. Een

thema dat aan de uitgavenzijde hoog scoort, is de kostprijs van nutsvoorzieningen. Tot slot geven respondenten aan dat de overheid hen ook op het vlak van arbeidvoorwaarden kan steunen.

Een tweede cluster van thema's situeert zich in de private sfeer van het gezin, namelijk welzijn en gezondheid, onderwijs en vorming alsook vrijetijdsbesteding, sport en cultuur. Voor al deze thema's geven respondenten aan waar hun belangrijkste bezorgdheden zich situeren en dus ook verbeteringen mogelijk zijn.

Een derde cluster van thema's betreffen de woonsituatie van de respondenten, mobiliteit en vervoersmogelijkheden alsook het leefmilieu. Ook hier formuleren respondenten de noden en de behoeften aan bijkomende ondersteunende maatregelen.

In een vierde en beperktere cluster komen nog een aantal thema's aan bod die door minder respondenten worden ingebracht, namelijk justitie en juridische bijstand, migratie en religie. Voor de volledigheid worden ze in de analyse mee opgenomen.

Omwille van de bijzondere maatschappelijke context waarin deze postenquôte werd afgenomen (maart-mei 2021), gaan respondenten ook in op het thema van de coronapandemie en geven ze hun mening omtrent de impact van de gezondheidsmaatregelen op hun gezin.

Een belangrijk aandeel van de antwoorden behandelt tevens rechtstreeks de relatie die de burger in het algemeen met de overheid en bij uitbreiding met de politiek en haar instellingen heeft.

Tot slot vormt de schriftelijke enquête zelf ook onderwerp van antwoord. Zo geven heel wat respondenten hun ervaringen met het invullen van de vragenlijst en formuleren ze hun vragen en bemerkingen t.a.v. de methodologie en de resultaten.

Globaal kan vastgesteld worden dat de respondenten de laatste open vraag in de gezinsenquête naar bijkomende ondersteuningsbehoeften vanuit de overheid voor hun gezin aangrijpen om algemene sociale grondrechten zoals het recht op een waardig inkomen, op kwaliteitsvolle en betaalbare huisvesting, op werkbare en eerlijk verloonde arbeid, op toegankelijk en kwaliteitsvol onderwijs, op welzijn en fysieke en mentale gezondheid, op een gezonde en veilige leefomgeving te benadrukken.

Uit de antwoorden blijkt ook dat gezinnen zich vaak onderling vergelijken. Zo vergelijken werkenden zich met niet-werkenden, zelfstandigen met werknemers, eenoudergezinnen met tweeverdiener gezinnen enz. Het gevoel van onrechtvaardig behandeld te worden of 'gestraft' te worden, wordt hierbij meermaals verwoord. Respondenten vragen aan de overheid om betere sociale bescherming te bieden en verschillen (op socio-economisch en financieel vlak) mee af te vlakken.

Gezinnen geven in het algemeen aan dat de financiële druk hoog is en dit heeft zijn impact op andere levensdomeinen zoals o.a. wonen, onderwijs, gezondheid. In het bijzonder geven alleenstaande ouders aan dat hun maatschappelijke positie op dit vlak vaak erg stressvol is.

Naast de aandacht voor fysieke gezondheid valt ook de aandacht voor welzijn en mentale gezondheid op. De confrontatie met de beperkende maatregelen ten tijde van de bevraging omwille van de pandemie kan hier mogelijks van invloed zijn.

6 BELEIDSAANBEVELINGEN

6.1 GEZINSBELEID INBEDDEN IN BREDER SOCIAAL BELEID

Zoals uit voorgaande analyse blijkt, geven gezinnen aan dat de overheid hun gezin verder kan ondersteunen door **op een ruim scala aan thema's in te zetten**. Gezinnen stellen een versterking van sociale maatregelen voor op het vlak van onder meer inkomen, huisvesting, onderwijs en gezondheidszorg. Deze thema's zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden en overstijgen het gezinsbeleid. Hieruit kan besloten worden dat ouders van mening zijn dat een goed gezinsbeleid ingebed is in een breder sociaal beleid.

6.2 FINANCIËLE DRUK VERLICHTEN

Een rode draad doorheen de antwoorden is **de vraag om de financiële druk die gezinnen ervaren te verlichten**. Voorstellen hieromtrent situeren zich enerzijds aan de inkomstzijde: belastingdruk op arbeid verlagen, verhogen van de uitkeringen (werkloosheid, ziekte- en invaliditeit, pensioen, leefloon), mogelijk maken om naast het leefloon voor een bepaald bedrag bij te verdienen alsook verder inzetten op de automatische toekenning van rechten. Anderzijds worden maatregelen aan de uitgavenzijde voorgesteld zoals verlaging van de kostprijs van nutsvoorzieningen, van kinderopvang, van wonen, onderwijs en mobiliteit.

6.3 RUIMTE VOOR ZORG

Gezinnen vragen een verdere versterking van zorgverloven zoals ouderschapsverlof, bevallingsverlof, tijdskrediet, waarbij ook aandacht moet gaan naar vaders op de werkvloer. De termijnen van deze verlofstelsels uitbreiden en de hoogte van de uitkeringen verbeteren zijn voorstellen om hieraan tegemoet te komen. Dit kan er mede voor zorgen dat deze ook meer toegankelijk worden voor alleenstaande ouders. Ook meer mogelijkheden voor het effectief opnemen van mantelzorgverlof wordt bepleit, net als een administratieve vereenvoudiging van de aanvraagprocedure. Hierbij aansluitend wordt ook de noodzaak van het uitbreiden van rouwverlof vermeld.

6.4 INZETTEN OP MENTAAL WELZIJN

Naast de ruime aandacht voor fysieke gezondheid geven gezinnen aan dat ze ook veel belang hechten aan mentaal welzijn. Hierbij is het noodzakelijk dat de beschikbaarheid en de betaalbaarheid van psychologische hulpverlening verder wordt uitgebouwd. In het bijzonder wordt aandacht voor het mentaal welzijn van kinderen en jongeren gevraagd, alsook voor personen (volwassenen en kinderen en jongeren) met bijzondere noden (zoals autisme, mentale beperking).

6.5 ALLEENSTAANDE OUDERS STERKER ONDERSTEUNEN

Alleenstaande ouders geven in hoge mate aan financiële stress te ervaren. Dit heeft een impact op de opvoeding van de kinderen, de huisvestingssituatie en de opleidingsmogelijkheden van deze gezinnen. Gezinnen vragen meer aandacht voor de kwetsbare positie van alleenstaande ouders, ook voor werkende alleenstaande ouders. Een enkel inkomen blijkt immers vaak ontoereikend.

7 BIBLIOGRAFIE

Adriaens E., Emmery K. & Luyten D. (2018). *Gezinsenquête 2016: Hoe kan de overheid gezinnen beter ondersteunen?* www.gezinsenquête.be

Audenaert, V. (2022). *Gezinsenquête 2021: Methodologisch Rapport*. Vlaamse overheid, Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin. www.gezinsenquête.be

Harding J. (2019). *Qualitative Data Analysis. From start to finish*. Sage, London.

Bronvermelding:

De gezinsenquête is eigendom van de Vlaamse overheid. Bij gebruik van informatie uit deze bijdrage moet de volgende bronvermelding worden opgenomen: 'Demeyer, B. (2023). *Pleidooi voor een gezinsbeleid ingebed in een breder sociaal beleid. Gezinnen in Vlaanderen over hoe de overheid hun gezin beter zou kunnen ondersteunen*. Vlaamse overheid, Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin. www.gezinsenquête.be

8 BIJLAGE: CODEERSHEMA

- belastingen
- inkomen en uitkeringen
- nutsvoorzieningen
- arbeid
  - arbeid
  - onderwijs
  - culturele sector
  - zorgsector
  - verloning
  - telewerken
  - varia
- gezinsleven
  - gezinsleven
  - opvoeding
  - kinderopvang
  - kinderbijslag
  - echtscheiding
  - alleenstaande ouders
  - varia
- welzijn en gezondheid
  - welzijn
  - gezondheid
  - gehandicaptenzorg
  - invaliditeit
  - mantelzorg
  - varia
- onderwijs en vorming
- vrije tijd, sport en cultuur
- wonen
- vervoer en mobiliteit
- leefmilieu
- justitie en juridische bijstand
- migratie
- religie
- COVID-19
- overheid
  - relatie met de overheid
  - proactief handelen
  - vereenvoudiging administratie
  - varia

- feedback op de enquête